



Satakunnan ammattikorkeakoulu

Petra Ahonen

VOIMAVARANA PERHETYÖ
ULVILAN PERHETYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA
PERHETYÖN KEHITTÄMISESTÄ ULVILAN MALLIIN

Terveysten edistämisen koulutusohjelma

2007

VOIMAVARANA PERHETYÖ
ULVILAN PERHETYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA PERHETYÖN
KEHITTÄMISESTÄ ULVILAN MALLIIN

Ahonen, Petra

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Terveystieteiden koulutusohjelma

Joulukuu 2007

Hirvonen, Eila

YKL: 37.4

Sivumäärä:

Asiasanat: perhetyö, lastensuojelu, koulutus, ohjaus, dokumentointi

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli lastensuojelun perhetyön sisällön kehittäminen Ulvilassa. Pää tavoitteena oli kartoittaa perhetyöntekijöiden ammatillista osaamista Lastensuojelun perhetyön malli Ulvilassa. Kehittämistehtävät olivat: 1) perhetyön sisällön kartoittaminen lähtötilanteesta 2) täydennyskoulutus mahdollisuuksien kartoittaminen 3) täydennyskoulutuksen toteuttaminen 4) uusien työtapojen juurruttaminen käytäntöön sekä 5) lastensuojelun perhetyön uudistunut malli Ulvilassa. Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä Ulvilan sosiaalitoimessa, sosiaalityön yksikössä, vuoden 2007 aikana. Kehittämistyö perustui Ulvilan sosiaalitoimessa toteutettuun projektiin Mitä on perhetyö? vuonna 2006, jonka tuloksena päädyttiin kartoittamaan perhetyön sisältöä.

Kehittämistyön teoreettisessa osuudessa käsitellään perheiden ja vanhemmuuden kyvyistä huolehtia lastensa hyvinvoinnista, hoidosta ja kasvusta. Teoreettisessa osuudessa käsitellään perhetyön laaja-alaisuutta ja keskittyy lastensuojelun avohuollon perhetyöhön.

Kehittämistyö toteutettiin toimintatutkimuksena. Aineistot koostuivat kohderyhmän haastatteluista, havainnoinnista, kenttäpäiväkirjasta, keskusteluista ja case- menetelmän käyttämisestä. Osana aineistonkeruumenetelmänä oli puolistrukturoitu teema-haastattelu. Kerätyt haastatteluaineistot analysoitiin käyttämällä sisällön analyysiä. Tulokset esitetään kuvioita, taulukoita ja alkuperäisilmaisuja käyttämällä.

Kehittämistyö tuki perhetyön käytännön toimintaa, jonka avulla kartoitettiin perhetyön ammatillista osaamista ja sen kautta toteutettiin täydennyskoulutuksen aloittaminen, perhetyöntekijöiden ohjauksen tehostaminen ja dokumentoinnin ohjeistaminen. Lastensuojelun avohuollon perhetyö muotoutuu omaksi yksiköksi ja Ulvilassa nousee tarve muunlaiselle perhetyölle tulevaisuudessa, josta on laadittu erikseen liitteenä oleva malli.

FAMILY WORK AS A RESOURCE THE EXPERIENCES OF FAMILYWORKERS IN ULVILA DEVELOPING A FAMILY WORK MODEL

Ahonen, Petra

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Health Promotion

December 2007

Hirvonen, Eila

PLC: 37.4

Number of Pages:

Key Words: child welfare, family work, education, guidance, documentation

The purpose of this thesis was to develop the child welfare family work contents in Ulvila. The objective was to survey the family workers trade. The development tasks were 1) Survey the family work contents, 2) further education survey 3) further education realization 4) originate new methods in family work 5) a model of future family work in Ulvila. The thesis was implemented as a development project in the social work department during the whole year of 2007. The development project was based on the project what is family work? which took place in Ulvila during the year 2006.

In the theoretical part of this study the resources of families and parenthood taking care of their children's wellbeing, care and growth were examined and concentrated on the family work in child welfare.

In this thesis the empirical part of the development project was implemented as action research. The study data consisted of text references, such as literature and previous project and research in the field, as well as focus group interviews, observation, field notes, discussion and case-study. The gathered data from interviews were analyzed by using content analysis. The results of the development project are presented by using the original phrases from interviews and tables.

The key results from the interviews were further education, guidance, documentation and multiprofessionalism in family work.

The development project supported the practice. The child welfare and family work take its form in its own department and the need for supporting type's of family work rises in Ulvila, which is presented at the end of this thesis in the form of a chart.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
1.1 Lastensuojelun perhetyö ennen ja nyt	8
1.2 Kehittämishankkeita ja tutkimuksia perhetyöstä.....	9
1.3 Perhetyön teoreettinen viitekehys	11
1.4 Terveystieteen edistäminen perhetyössä	12
2 LASTENSUOJELUN PERHETYÖN SISÄLTÖ	14
2.1 Perhetyö lastensuojelun avohuollon tukitoimena.....	14
2.2 Lastensuojelun avohuollon perhetyön määritelmät ja käsitteet	15
2.3 Lastensuojelun avohuollon perhetyöprosessi ja perhetyön tavoitteet.....	16
2.4 Perhetyö Ulvilassa kehittämistyön taustana	17
3 KEHITTÄMISTYÖN TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TAVOITE	19
4 TOIMINTATUTKIMUS KEHITTÄMISEN MENETELMÄNÄ, AINEISTOT JA ANALYSOINTI.....	20
4.1 Toimintatutkimuksen määritelmiä	21
4.2 Toimintatutkimusmenetelmän käyttö	21
4.3 Toimintatutkimuksen eri vaiheet kehittämistyössä.....	22
4.4 Tutkijan rooli toimintatutkimuksessa	25
4.5 Toimintatutkimuksen eteneminen Ulvilan kehittämishankkeena.....	25
4.5.1 Kohderyhmän kuvaus.....	25
4.5.2 Aineiston kerääminen.....	26
4.5.3 Perhetyöntekijöiden ohjaustilanteiden havainnointi	27
4.5.4 Haastatteluaineiston analyysi	29
4.5.5 Kenttäpäiväkirja ja havainnointiaineiston analyysi.....	32
5 KEHITTÄMISEN TULOSTEN TARKASTELU JA ARVIOINTI	33
5.1 . Täydennyskoulutuksen tarve	35
5.2 Perhetyöntekijöiden ohjaus.....	39
5.3 Dokumentointi	41
5.4 Perhetyön ammatillisuuden ulottuvuudet	42
5.4.1 Moniammatillisuus.....	43
5.4.2 Kasvatus	44
5.4.3 Yhteiskunnallinen hyöty	45
6 TULOSTEN POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	46
6.1 Täydennyskoulutuksen toteutus.....	46
6.2 Perhetyöntekijöiden ohjaus.....	49
6.3 Dokumentointi	51

6.4 Yhteenvetoa perhetyön ohjauksen ja dokumentoinnin merkityksestä perhetyössä	52
6.5 Kehittämistehtävän tulosten luotettavuus	53
6.5.1 Kehittämistehtävän analyysin luotettavuus	54
6.5.2 Perhetyön ja kehittämistehtävän eettiset haasteet	55
6.6 Kehittämistyöprosessin arviointi ja jatkokehittämishankkeen ideointia	56
7 LÄHTEET	60
LIITTEET	

1 JOHDANTO

”Onnellinen lapsuus on salainen puutarha, täynnä katoamatonta kauneutta, aamukastetta, lintujen laulua, kukkien tuoksua, puiden huminaa, valoa varjoja.”

Sylvi Kekkonen

Lasten ja perheiden pahoinvointi ovat seurauksia 1990-luvun lamasta. Leinosen (2004) mukaan vanhempien mielenterveys ja parisuhde sekä vanhemmuuden laatu välittävät talousvaikeuksista kielteisiä vaikutuksia lasten mielenterveyteen. Vanhempien mielenterveysongelmat ovat uhka toimivalle vanhemmuudelle ja lapsen hyvinvoinnille kuten koulusuoriutumiselle, mielenterveydelle ja sosiaalisille suhteille. Bardy, Salmi & Heino (2001) tuovat esiin lasten elämässä tapahtuneen aikuisen läsnäolon vähentymisen ja kasvuympäristön heikentymisen. Taskinen (2005) vuorostaan tuo esille, että yhä useamman lapsen perhesuhteet ovat rikkonaiset, mikä näkyy lasten huoltoon ja elatusapuun liittyvien sopimusten kasvaneena määränä. Perhevähä- kivalta, lasten pahoinpitely ja seksuaalinen hyväksikäyttö ovat tulleet palvelujen piiriin. (Kiikkala 2006, 36.) Myös rikollinen käytös ja päihteiden käyttö ovat lisääntyneet nuorten parissa (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 7).

Vanhempien mahdollisuudet huolehtia lastensa hyvinvoinnista, hoidosta ja kasvatuksesta vaihtelevat suuresti. Pahoinvoivien lasten lukumäärä on kasvanut viime vuosina, vaikkakin suuria alueellisia eroja on EU:n alueella perhekäsityksen ja lapsen oikeuksien suhteen, joka voidaan todeta Kallion (2006) esittämässä väitteessä. Yleisimmin Suomessa on puutteita kotikasvatuksessa, jonka taustalla on vanhempien päihteiden käyttö tai / ja mielenterveysongelmat. Näihin ongelmiin liittyy usein lapsen hoidon laiminlyöminen sekä perheristiriitoja ja -väkivaltaa. Kotikasvatus on perheen yksityisasia, mutta yhteiskunnan velvollisuus on yhteiskuntapoliittisin keinoin sekä palveluin tukea vanhempia lasten hoidossa ja kasvatuksessa. Tuen ja avun tavoitteena on lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen, jolloin korostuu varhaisen puuttumisen merkitys. Tärkeintä on, että lapsen kasvu- ja kehitysympäristöt kuten koti, päivähoito ja koulu roolit ja niiden välinen yhteistyö järjestyy niin, että

lapsen kasvatusta ja hyvinvointia toteutetaan mahdollisimman luontevasti. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 7-9.)

Vanhempien ensisijainen vastuu lapsistaan mainitaan myös Lastensuojelulaissa. Suomen perustuslaissa turvataan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha. Yhteiskunnan vastuu lastensuojelussa alkaa silloin, jos lapsesta ei pidetä riittävä huolta. Lastensuojeluviranomaisilla on oikeus puuttua lapsen tilanteeseen, jos kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen ja nuoren terveyttä ja kehitystä tai jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa niitä (L 13.4.2007/ 417). Lastensuojelussa tehtävien ratkaisujen on edistettävä lapsen kehitystä ja hyvinvointia. (Taskinen 2007, 14- 15.) Lasta ja perhettä pyritään tukemaan ensisijaisesti omassa kodissaan avohuollon tukitoimin. Näitä eri tukimuotoja ovat ne, joita lastensuojelulaissa edellytetään ja joita kunnan tulee tarjota kuten lasten päivähoido, lapsiperheiden kotipalvelu, tukihenkilö tai -perhe, lapsen hoitopalvelut ja terapia, perhetyö, vertaisryhmätoiminta, loma ja virkistystoiminta, lapsen tukeminen koulunkäynnissä, harrastuksissa, läheisten ihmisten suhteiden ylläpitäminen sekä tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen (L 13.4.2007/417; Taskinen 2007, 42.) Lastensuojelun perhetyöntekijän työ on lastensuojelulain ja -asetuksen tarkoittamaa yksilö- ja perhekohtaista avohuollon tukitoimintaa sekä lastensuojelun sosiaalityön menetelmä (Reijonen 2005, 10).

Euroopan Unionin alueella asuu noin 100 miljoonaa lasta. Maailmanlaajuisesti vertailtuna lasten asema ja heidän oikeutensa ovat hyvät. Alueelliset erot Euroopan Unionissa hyvinvoinnin, perhekäsityksen ja lapsen oikeuksien suhteen vaihtelevat suuresti. (Kallio 2006, 20.) Eurochildin arvioinnissa ilmeni, etteivät EU- jäsenmaat aseta lapsilähtöisiä tavoitteita toimiessaan sosiaalisen osallisuuden parantamiseksi. Tavoitteet asetetaan työllisyyteen ja koulutuksiin. Lapset mainitaan ainoastaan puhuttaessa työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista parantavista toimista. Eurochild tulee jatkossa tekemään töitä sen puolesta, että lapset ja nuoret pääsevät osallisiksi määrittelemään heitä koskevia tavoitteita. (Kuikka 2006, 60 -61.) YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla on oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon, oikeus suojeluun ja yhteiskunnan voimavaroihin (Taskinen 2007, 14). Tavoitteena Suomessa on vuoteen 2015 mennessä taata lapsille turvallinen ja tasapainoinen lapsuus, joka mahdollistaa heidän kasvunsa ja kehittymisensä omien edellytksiensä mukaisesti. Lapsi voi osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja

tulla kuulluksi. Lapsen ihmisoikeuden kunnioittaminen ja lapsen etu ovat keskeisiä yhteiskunnallisissa päätöksissä. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 5.)

Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena oli kehittää lastensuojelun avohuollon perhetyön sisältöä Ulvilan sosiaalitoimessa. Kehittämistehtävässä käytettiin toimintatutkimuksellista otetta. Kehittämistehtävän taustana ja lähtökohtana oli Ulvilassa vuonna 2006 toteutettu projekti- Mitä on perhetyö? Kehittämistehtävä eteni perhetyöntekijöiden haastatteluista täydennyskoulutuksen kartoittamisen kautta täydennyskoulutuksen aloittamiseen. Kehittämistehtävän kaikissa vaiheissa perhetyöntekijät olivat osallisina. Tässä kehittämistyössä viitataan uuteen lastensuojelulakiin, joka astuu voimaan 1.1.2008, koska kehittämistyön kirjallinen osio valmistui marraskuussa 2007. Loppuraportin yhteydessä on laadittu perhetyöstä Ulvilan -malli, jota voidaan hyödyntää perhetyön kehittämisessä Ulvilassa.

1.1 Lastensuojelun perhetyö ennen ja nyt

Lastensuojelun perhetyön historia ulottuu toisen maailmansodan jälkeiseen Suomeen. Tällöin käynnistyivät ensimmäiset Mannerheimin lastensuojeluliiton (MLL) järjestämät kodinhoitajatyön kurssit. Kodinhoidon tarkoituksena oli tarjota varattomien, monilapsisten perheiden äideille apua ja valistusta kodin ja lasten hoidossa. Vuonna 1976 MLL ja sosiaalivaltio aloittivat tehostetun perhetyön kokeilun, joka oli kohdistettu moniongelma-perheille. Keskeisiä työtapoja olivat äitien ja isien opettaminen lasten- ja kodinhoidossa sekä perheiden innostaminen vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa. Tämä oli käännekohta perhetyölle, jossa kodinhoitotyö muuttui perheen tukemiseksi ja autettiin vanhempia ottamaan vastuuta omasta elämästään (Reijonen 2005, 8-9.)

Perhemuodotkin ovat moninaistuneet nyky-yhteiskunnassa. Tänä päivänä käydään keskustelua siitä, minkälaisen riskin erilaiset perhemuodot muodostavat lapsen hyvinvoinnille. Edelleen painotetaan ajatusta, että lapsen paras paikka hyvinvoinnin suhteen toteutuu vain ehjässä ydinperheessä. Samalla yhteiskunnassa mietitään, miten naisten yksilöityminen, yksinhuoltajuuden lisääntyminen tai homo- ja lesbovanhemmuus vaikuttavat lapsen hyvinvointiin. (Nätkin 2003, 17.) Perheelle ei tänä päi-

vänä ole yksiselitteistä määritelmää. Suomalaisessa kulttuurissa on totuttu tarkastelemaan perhettä ydinperheen näkökulmasta, eli äiti, isä ja lapset. Tärkeintä ei ole määritelmät vaan asiakkaan kokemus siitä, että hänen asioihinsa pyritään hakemaan ratkaisuja ja tukea. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2002, 148–149.) Erilaiset perheympäristöt tarjoavat lapselle erilaisia tapoja kuulua perheeseen ja erilaisia näkökulmia sosiaaliseen toimintaan moninaisissa perheympäristöissä sekä perheen ulkopuolella. (Ritala-Koskinen 2003, 137).

Muutoksesta perhetyöntekijöiden työssä viestittää tarve, että perhetyöntekijöitä on myös työllistynyt neuvoloihin ja päiväkoteihin. Suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsee henki, jonka avulla halutaan lapsiperheiden tilannetta parantaa. (Puroila 2004, 20–21.)

1.2 Kehittämiskäytännöt ja tutkimuksia perhetyöstä

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Lapsiperhe projekti (1996 - 2000) käynnistettiin, koska oli keskusteltu perheiden lisääntyneistä tuen tarpeista ja palvelujärjestelmien riittämättömyydestä resursseista. Samoin lasten psyykkisiin ongelmiin haettiin apua vähän. Lapsiperhe projektin tarkoituksena oli tarjota palvelujärjestelmää täydentäviä palveluja ja kehittää ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea. Kohderyhmäksi valittiin lastaan odottavat ja alle 3-vuotiaiden lasten perheet. Projektityötä tehtiin neuvoloiden, sosiaali- ja terveystoimen, seurakuntien, MLL piirien ja paikallisyhdistysten kanssa. Rahoittajana oli Raha-automaattiyhdistys. Kokeilualueita oli seitsemän, joista Ulvila- Kullaa yhtenä. Projektin aikana työskenneltiin 1619 perheen kanssa ja perhekohtaisen työn asiakkaina oli 551 perhettä, joista suurin osa kahden huoltajan perheitä, ikähaarukaltaan 25- 39-vuotiaita. Asiakkaista 40 % asiakkaista tuli äitiys- ja lastenneuvolan ohjaamana, yli viidesosa otti itse yhteyttä ja sosiaalitoimi ohjasi noin kymmenesosan projektiin. Perhetyöntekijän kustannukset perhettä kohden olivat keskimäärin 1600€. Menetelminä käytettiin keskusteluja ja videoavusteista perheohjausta. (Häggman – Laitila 2001, 13- 29.)

Neuvolapalveluja koskevissa tutkimuksissa on todettu vanhempien toivovan enemmän tukea lapsen psykososiaaliseen kasvuun ja kehitykseen fyysisen terveyden seu-

rannan lisäksi. On arvioitu, että 10 % neuvolaikäisistä lapsista kasvaa perheissä, joissa on lapsen kasvua ja kehitystä haittaavia psykososiaalisia ongelmia tai vaaroja. Alle 15 prosentilla murrosikäisistä lapsista on tutkimusta ja hoitoa vaativia psyykkisiä ongelmia. Psyykkistä ja sosioemotionaalista oireilua esiintyi tutkimusten mukaan 20 - 36 prosentilla lapsista ja nuorista. (Häggman- Laitila 2002, 173- 175.)

Perhepyykki- projekti oli Raha-automaattiyhdistyksen ja kuntien yhteisesti rahoittama projekti. Projektin kesto oli viisi vuotta ja siihen osallistui pääkaupunkiseudulta kolme kuntaa ja kaksi kaupunginosaa. Projektin lähtökohtana oli tukea moniongelmaisia perheitä parempaan itsenäiseen suoriutumiseen ja elämänhallintaan sekä turvaamaan lasten psyykkinen, fyysinen, sosiaalinen ja emotionaalinen kasvu. Tämän lisäksi pyrittiin kohentamaan perheiden elämäntilannetta kokonaisvaltaisesti. Työmenetelminä käytettiin kotikäyntejä, ryhmätoimintaa ja yhteistyöneuvotteluita perhekohtaisesti. Perheet osallistuivat projektiin noin vuoden ajan. Merkittäviä muutoksia perheissä olivat perheiden aikuisten ystävyysuhteiden lisääntyminen ja sosiaalisten verkostojen laajeneminen. Samoin perheiden kiinnostus työelämään ja koulutukseen kasvoivat. Työelämään ja koulutukseen perheistä siirtyi yli puolet. Perheet itse kokivat voimaantumista ja arkielämä sujui paremmin. Vanhemmat kokivat olevansa aikaisempaa virkeämpiä ja sosiaalisempia ja samoja muutoksi oli havaittavissa lapsissa. Päivärytmin muodostumisen perheet kertoivat tukeneen parhaiten elämäänsä ja perheet toivoivat myös enemmän retkiä ja isät toivoivat heille kohdistettua toimintaa. (Johansson, Hansen, Pennola, Havukainen & Orakoski 2003, 143- 145.)

Työskentelyn suunnitelmallisuus ja lapsen kokemusmaailman huomioiminen lastensuojelussa olivat Pesäpuu ry:n nelivuotisessa lastensuojelun avohuollon kehittämis- ja tutkimushankkeessa keskeisiä asioita vuosina 2000- 2003. Hanke käsitteli aihetta Lapsen elämäntilanteen kartoitus-työskentelymallin laatiminen. Selkeän roolin antaminen lapselle on haasteellista. Työntekijät kuvaavat lapsen kanssa työskentelyä satumanvaraiseksi ja vähemmän tavoitteelliseksi kuin aikuisten kanssa. Kehittämisen lähtökohtana oli näkemys siitä, että eri ammattiryhmät ovat tietoisia toistensa työkäytännöistä ja voivat hyödyntää työssään samanlaisia työmenetelmiä ja -välineitä. (Möller 2005, 61- 62.)

Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittaman PERHE- hankkeen tavoitteet olivat vanhemmuuden vahvistaminen uuden palvelurakenteen avulla. Perhepalvelujen avulla pyritään vahvistamaan yhteiskunnan lapsi- ja perhemyönteisyyttä sekä auttamaan luomaan toimiva yhteisrakenne. Hankkeessa mainitaan perhepalvelujen kehittämisen tavoitteen olevan lasiperheille tarkoitettujen peruspalvelujen uudistaminen kokoomalla yhteen kunnan eri sektoreiden toimijat ja palvelut, joiden välisen yhteistyön lisäämisellä perheiden kasvatustyön tukeminen mahdollistuu. Valtaosa perheistä ja heidän lapsistaan osallistuvat äitiys- ja lastenneuvola, lasten päivähoito ja esiopetus ja peruskoulun toimintaympäristöihin, joihin hankkeessa viitataan. (Viitala & Saloniemi 2005, 11- 12.)

Projektien ja tutkimusten keskeisinä tavoitteina oli tarjota tukea perheille sekä tukea lapsen psykososiaalista kasvua. Pesäpuu ry:n kehittämishankkeen ja Perhe- hankkeen lähtökohtana oli moniammatillinen yhteistyö ja yhteisten työmenetelmien käyttäminen perheiden parissa työskentelevien henkilöiden keskuudessa.

1.3 Perhetyön teoreettinen viitekehys

Kotona tehtävän ammatillisen työn perustelut rakentuvat perheen sosiaalisiin, koulutuksellisiin, taloudellisiin ja fyysisiin ominaispiirteisiin.. Koti on aito ympäristö, jossa vuorovaikutuksen seuraaminen tuottaa ammatilliselle työlle välineitä ja pohjaa. (Hurtig 2003, 118.)

Perhetyössä ei ole varsinaisesti yhtä ja ainoaa teoriaa, jota voidaan soveltaa käytännön työssä. Lastensuojelun perhetyössä ei noudateta mitään tiettyä teoriasuuntausta, vaan niitä sovelletaan tarpeen mukaan. Lastensuojelun perhetyötä voidaan lähestyä sosiaalipedagogisesta, systeemisestä tai ratkaisukeskeisestä teoreettisesta näkökulmasta.

Sosiaalipedagoginen näkökulma pyrkii elämän hallintaan, myönteisten elämäntapamallien löytämiseen sekä aktiiviseen yhteisoppimiseen. Parhaiten muutos tavoitetaan

silloin, kun kaikki perheen jäsenet osallistuvat suunnitteluun sekä käytännön toteutukseen. Tällä menetelmällä voidaan saada aikaan pysyvämpiä tuloksia perhetyössä. Jokaisen perheenjäsenen roolilla on suuri merkitys työskentelyn eri vaiheissa ja pyritään hyödyntämään jokaisen taitoja parhaalla mahdollisella tavalla. (Kempainen 1999, 17–18.)

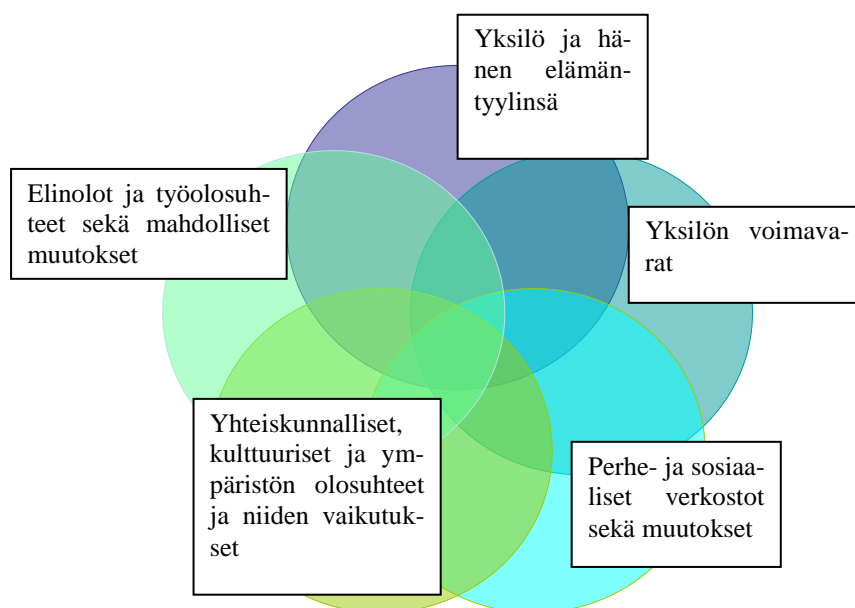
Systeemisessä näkökulmassa perhe nähdään vuorovaikutusjärjestelmänä, jossa jokainen perheenjäsen käyttäytymisellään ja tekemisillään vaikuttaa toisiin ja on myös toisten perheenjäsenten vaikutusten alaisena. Siksi perhetyön vaikuttaessa yhteen systeemin osaan, voidaan myös saada aikaan muutoksia systeemien muissa osioissa, kuten perheen ja päiväkodin välisessä yhteistyössä tai perheen ja koulun välisessä yhteistyössä. Systeemitieteessä keskeistä on perheen elämäntilanteen tarkastelu kokonaisuutena ja yksilön kohtaaminen. Koko perhe huomioimalla mahdollistetaan perheen kaikki voimavarat ja perheenjäsenten tuki muutosprosessissa. (Latvala 2002, 120.)

Ratkaisukeskeinen näkökulma eli voimavarasuuntautuneessa perhetyössä huomioidaan koko perhe. Taustalla on systeeminen näkökulma ja eri perheenjäsenten osallistuminen ja voimavaroja hyödynnetään tavoitteen saavuttamiseksi. Perheen omia selityksiä ja tulkintoja pidetään perhetyön lähtökohtina ja autetaan perhettä luomaan ongelmaan uusi kehys. Ratkaisukeskeiselle menetelmälle on tyypillistä: konkreettisuus, huomion kääntäminen pois ongelmista ja hyvien asioiden korostaminen, työntekijän usko asiakkaan voimavaroihin ja auttaa asiakasta löytämään ratkaisut ongelmiin. Asiakkaan vastuuttaminen ja muistuttaminen, että pienikin muutos yhdellä alueella vaikuttaa muutokseen muilla osa-alueilla. (Latvala 2002, 120–121.)

Terveystien edistäminen perhetyössä

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja kasvuoloihin vaikuttaminen on ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Tämän avulla pyritään edistämään ja turvaamaan lasten kasvu, kehitys ja hyvinvointi. Terveystien ja hyvinvointia tukevaa toimintaa ovat myös liikunta, kulttuurin eri muodot ja sosiokulttuurinen toiminta. (Taskinen 2007, 10.)

Terveyden edistämisen työtapojen sisällön ja erilaisten menetelmien käyttämisessä tulee huomioida yksilön ja perheen kulloinkin kehitys- ja elämänvaihe sekä ympäristö ja kulttuuri, joissa yksilö ja perhe elävät. (Kuvio 1.) Postmodernissa yhteiskunnassa muutokset talouden, lääketieteen, teknologian alueilla asettavat haasteita terveyden edistämisen työmenetelmille. (Hirvonen, Koponen & Hakulinen 2002, 36.) Perhetyöntekijältä saadulla tuella voidaan ennaltaehkäistä negatiivisten tapahtumien ketju perheessä, jolla voidaan lisätä perheen ja lasten hyvinvointia.



Kuvio 1. Yksilön terveyteen, terveyden edistämiseen ja sen vaikuttavuuteen vaikuttavat tekijät (mukaillen Hirvonen, Koponen & Hakulinen 2002, 37.)

Perhetyön rooli terveyden edistämässä voidaan katsoa merkittäväksi. Perhetyöntekijä työskentelee yksilöiden tai perheiden parissa joista monet ovat heikkoja ja sosiaalisesti syrjäytyneitä (Jones & Rose 2001, 95).

2 LASTENSUOJELUN PERHETYÖN SISÄLTÖ

Perhetyön käsite on laaja lukuisten eri määritelmien ja työtapojen vuoksi. Tulee myös muistaa, että koskaan ei ole sellaista tietoa, joka olisi turhaa, kun on kyse ihmisen elämänalueesta. Tämä kehittämistyö rajataan sosiaalitoimen lastensuojelun perhetyöhön.

2.1 Perhetyö lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Lastensuojelun perhetyön ensisijainen tavoite on edistää perheiden hyvinvointia lastensuojelun lainsäädännön mukaisesti. Perhetyötä järjestetään tarvittaessa ja sen tulee olla kontrolloitua ja kattaa koko perheen sekä moniammatillisen yhteistyön, jonka perustehtävänä on lasten edun turvaaminen. (Reijonen 2005, 10- 14; L 13.4.2007/417.) Myös monet muut lait ohjaavat lapsen kasvua ja kehitystä sekä huoltajien tukemista kasvatuksessa. Lapsen kehityksellisten tarpeiden huomioiminen ja vanhemmuuden arviointitehtävä perhetyössä on keskeisin tehtävä perhetyöntekijälle ja sosiaalityöntekijälle kun he tapaavat perhettä. Mukana työskentelyssä tulisi olla lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen asiantuntijuus.

Perhetyön käsite pitää sisällään erilaisia työmuotoja. Perhetyö nimitystä käytetään lastensuojelun perhetyön eri muodoista: avohuollon perhetyö, sijaishuollon perhetyö ja kuntouttava perhetyö. Perhetyötä tehdään myös neuvoloissa, päivähoidossa ja joissakin kouluissa. Käsite vaatii analyysiä, jotta palveluja voidaan kohdentaa ja näin välttyään päällekkäiseltä kehittämistyöltä ja palvelujen tarjonnalta. Keskeisintä on, miten eri toimijoiden yhteistyö toimii ja mitä palveluja ja tukimuotoja lapsille ja perheille tarjotaan. (Sosiaalialan kehittämishanke 2004- 2007.) Perhetyön käytännöt ovat muotoutuneet paikallisesti kuntien ja järjestöjen tekemän lastensuojelun tarpeisiin. Perhetyö sisältää monia malleja, rakenteita ja toimintatapoja. (Uusimäki 2005 35; Pietilä ym. 2002, 176; Niemi 2002, 10; Karhukuntien lastensuojelun perhetyön kehittämishanke 2002- 2003, 12.)

2.2 Lastensuojelun avohuollon perhetyön määritelmät ja käsitteet

Perhetyö on lastensuojeluperheiden tarpeisiin kehitetty kotiin annettavan työn malli, jossa auttaminen tapahtuu yhdessä toimien ja vuorovaikutuksessa perheen ja sen eri verkostojen kanssa (Niemi 2002, 10).

Seuraavassa määritelmässä nähdään laajemmalti Karhukuntien alueella tehdyn kehittämishankkeen osallistujien näkökulma perhetyöstä. Karhukunnat muodostavat Porin seutukunnan ja kunnat ovat Harjavalta, Luvia, Nakkila, Noormarkku, Pomarkku, Pori ja Ulvila. Karhukuntien lastensuojelun perhetyön kehittämishankkeessa perhetyöllä tarkoitettiin työmuotoa, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisen koulutuksen saanut työntekijä menee asiakasperheen kotiin ja siellä yhdessä perheen kanssa toimien tukee kokonaisvaltaisesti perheen selviytymistä arkipäivän haasteissa. (Karhukuntien lastensuojelun perhetyön kehittämishanke 2002- 2003, 2-12.)

Perhetyöstä on kehitetty monia eri työmuotoja viime vuosien aikana ja perhetyötä tehdään monella eri tavalla. Perhetyöstä puhutaan myös kymmenillä eri käsitteillä kuten ohjaavaa, avohuollollista, avotyö, toiminnallinen avotyö, tehostettu perhetyö, perhetukityö ja perheen yhdistetty hoito. Perhetyön käsitteellä voidaan tarkoittaa perheen kotiin annettua palvelua mutta toisinaan työmuoto kiinnitetään laitokseen. Lastensuojelun perhetyöstä puhuttaessa sekaannusta aiheuttaa perhehoidon käsite. Perhetyötä voidaan jäsentää erilaisten kriteerien avulla kuten organisoinnin, toteuttamispaikan, tavoitteen ja sisällön tai menetelmän mukaan. Organisaatiokriteerien perusteella perhetyötä tehdään kunnallisella taholla ja järjestöjen toteuttamana, yksityisenä toimintana. Perhetyön toiminta voi ajoittua lastensuojelun työprosessin eri vaiheisiin. Perhetyötä on myös vaikea jäsentää sen tavoitteen perusteella, sillä tavoite on usein kuvattu väljästi. Tavoitteena voi olla esimerkiksi perheen tukeminen tai vanhemmuuden tukeminen (Heino, Berg & Hurtig 2000, 12.)

Suomessa on viime vuosina kiinnitetty paljon huomiota perhetyön määrittämiseen, kuvaamiseen ja sen kehittämiseen. Perhetyötä tehdään terveydenhuollossa, sosiaali-toimissa ja erilaisissa järjestöissä. Stakesin (2000) selvityksessä, joka koski yli 60 perhetyömuotoa, kävi ilmi, että perhetyötä tehdään erilaisten taustateorioiden pohjal-

ta ja siihen painottuu lastensuojelutyö. (Pietilä ym. 2002, 176.) Perhetyön toimivuuden kannalta on tärkeää selkiyttää eri tahojen toimintaa ja saada ne toimimaan paremmin yhdessä perheiden hyväksi. Perhetyöntekijällä tulisi olla laaja-alainen asiantuntemus sekä moniammatillinen työote. Tuloksellisuuden ja toimivuuden kannalta merkittävää on perheen ja työntekijän välinen suhde. (Uusimäki 2005, 35 -37.)

Määritelmien ja käsitteiden lisäksi selkiytetään perhetyöhön ja perhehoitoon liittyvät eroavuudet. Näitä kahta käsitettä käytetään eri yhteyksissä. Aiemmin mainittiin, että tämä kehittämistyö rajataan käsittämään lastensuojelun avohuollon perhetyöhön sosiaalitoimessa. Perhehoito järjestetään kirjallisen sopimuksen perusteella sosiaalilautakunnan tehtävään hyväksymässä sopivassa perheessä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsi on hoidossa muualla kuin omassa perheessään ympärivuorokautisesti. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshoidona tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. (Taskinen 2007, 78.)

2.3 Lastensuojelun avohuollon perhetyöprosessi ja perhetyön tavoitteet

Perhetyötarpeen arvioi sosiaalityöntekijä, lastensuojeluilmoituksen, tehdyn kotikäynnin, neuvolan tai muun terveydenhuollon puolen edustajan yhteydenoton perusteella tai asiakkaan oman yhteydenoton johdosta. Perhetyön vaade nousee huolen harmaan vyöhykkeen alueelta ja huolen puheeksi ottamisesta perheen kanssa. Huolen harmaata vyöhykettä ei tässä työssä käsitellä, muistutuksena alan ammattilaisille on liitetty liite tiedostoon. (Liite 2)

Perhetyölle asetettujen tavoitteiden selkeys, konkreettisuus ja asiakaslähtöisyys vaikuttavat kaikki perhetyön tuloksellisuuteen. Perhetyön tulee olla kontrolloitua ja suunnitelmallista työtä perheen kaikkien jäsenten kanssa. Perhetyön aloitusvaiheessa tulee selvittää perheen ongelmat ja voimavarat sekä perheen sisäiset rakenteet. Perhetyölle asetetaan konkreettiset tavoitteet perheen tukemiseksi ja työskentelyn toteuttamisen arvioimiseksi. Tavoitteet ovat jokaisen perheen kohdalla erilaiset ja jokaisen perheenjäsenen kohdalle asetetaan omat tavoitteet. (Reijonen 2005, 10- 11.) Perhetyön tavoitteet tehdään yhdessä perheen kanssa. Välitavoitteet kirjataan myös tavoitteisiin ja sovitaan valmiiksi seuraava arviointiajankohta tai voidaan sopia perhetyön

päättämisen ajankohta. Perhetyölle asetetaan aikaraja ja koko perhetyöprosessin aikana tehdään arviointia siitä miten asetettuja tavoitteita saavutetaan. (Insoo 1991, 42-49.) Perhetyön vaikuttavuutta tulee seurata niin myönteisten tapahtumien osalta kuin negatiivistenkin asioiden osalta (Taskinen 2007, 39).

Perhetyön tavoitteista keskeisimpänä voidaan pitää perheen tukeminen, jotta sen toimintakyky ja voimavarat riittäisivät toimimaan yhteiskunnassa lasten etujen mukaisesti. Näin perhe kykenee toimimaan vahvana ja tukemaan lasten kasvua ja kehitystä koko koulunkäynnin ajan sekä antamaan riittävän turvan ja kannustuksen nuoren tulevalle elämälle.

Vanhemmilla ja ammatti-ihmisillä on myös yhteisiä tavoitteita ja ammatti-ihmisen tehtävä on opastaa mahdollisimman monia vanhempia auttamaan lapsiaan. Yhteistyö vanhempien kanssa perustuu molemmanpuoleiseen kunnioitukseen, jonka on todettu auttavan vanhempia vaikuttamaan omaan elämäntilanteeseensa. Tämän toivotaan vaikuttavan vanhempien aktivoitumiseen ja vahvistumiseen, vähentämällä vanhempien vallan puutetta ja avuttomuutta. (Määttä 1999, 100 -101; Aaltonen & Kurvinen 2004, 110 -110.) Tavoitteet tulee asettaa ja kohdistaa sen mukaan, mikä perheessä toimii myönteisesti ja sen myötä tavoitteena on vahvistaa perheen omaa toimintakykyä niin, että perhe on entistä vähemmän riippuvainen ammatillisesta avusta. (Määttä 1999, 105.)

Ajatus siitä että kaikilla perheillä ei ole vahvuuksia, on tavallinen koska periteisesti sosiaali- ja terveysalan koulutuksissa opetetaan kiinnittämään huomiota siihen mikä perheissä ei toimi hyvin. Jos ajatellaan näin ja tehdään puolesta, perheellä ei ole mahdollista havaita osaavansa, eli autetaan perheitä ilman, että perheeltä on kysytty (Määttä 1999, 103; Insoo 1991, 34).

2.4 Perhetyö Ulvilassa kehittämistyön taustana

Ulvilan sosiaalitoimessa toteutettiin vuonna 2006 projekti *Mitä on perhetyö?*, jonka tavoitteena oli määritellä perhetyö Ulvilassa ja selkiyttää perhetyön käsitettä. Projektin osallistuivat sosiaalitoimessa työskentelevät sosiaalityöntekijät, psykologi ja perhetyöntekijät.

Projektin vastausten perusteella selkiytyi miten erilaisia käsityksiä työntekijöillä oli perhetyöstä samassa työyhteisössä. Vastauksista korostui perheen ja vanhempien tukeminen. Erityisesti sana tukeminen korostui vastauksissa. (Liite 3)

Perhetyönprosessin kuvauksesta seuraavat asiat nousivat esille; perhetyö on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa ja siihen kuuluu aloittaminen ja lopettaminen. Perhetyön tarve vuorostaan nousee perheiden väsymyksestä omaan elämäntilanteeseensa, alkoholi- ja mielenterveysongelmista, toimeentuloon liittyvistä asioista ja perheen jäsenen vaikeasta sairastumisesta. (Liite 3) Perhetyön menetelmistä keskeimpänä erottuivat ennaltaehkäisy, ohjaava käsi, lyhytaikainen tuki, kasvattaja ja ohjaajan rooli. Vastauksista ei noussut selkeää perhetyön mallia, jossa olisi määriteltymissä, mitä ja miten perhetyötä tehdään.

Projektin tulosten perusteella nousi jatkoselvittämisen tarve tehdä laajempi selvitys perhetyöntekijöiden sisällöllisestä tarpeesta perhetyön kehittämiseen Ulvilassa. Samoin kartoittaa osa-alueita, joissa tarvitaan syvennystä ja laajempaa näkemystä ammatillisesti perhetyössä.

3 KEHITTÄMISTYÖN TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TAVOITE

Tämä kehittämissyö toteutettiin Ulvilan sosiaalitoimessa. Kehittämissyön tarkoituksena oli lastensuojelun perhetyön sisällön kehittäminen Ulvilassa.

Kehittämissyön päätavoitteena oli perhetyöntekijöiden ammatillisen osaamisen kartoittaminen sekä selkiyttää lastensuojelun perhetyön roolia.

Kehittämistehtävät olivat:

1. Perhetyön sisällön kartoittaminen lähtötilanteessa.
2. Täydennyskoulutus mahdollisuuksien kartoittaminen.
3. Täydennyskoulutuksen toteuttaminen.
4. Uusien työtapojen juurruttaminen käytäntöön.
5. Lastensuojelun perhetyön uudistunut malli Ulvilassa.

Perhetyön sisällön kehittämisen näkökulmasta perhetyön ammatin kehittäminen ja ammatissa kehittyminen on osa sosiaalialan ammattilaisen eettisiä ohjeita. Sosiaalialan ammattilaisen on oltava valmis kehittämään ammattiaan. Hän arvioi ja pohtii työnsä teoreettisia lähtökohtia, menetelmiä, toimintatapoja sekä lähtökohtia. Perhetyön osalta työn sisällön kehittäminen sisältää kaikki nämä osa-alueet. Tarvitaan teoriaa, tutkittua tietoa sekä kykyä soveltaa sitä käytännön arjen asiakastilanteisiin. Kuten jo aiemmin teoriaosuudessa voitiin todeta perheiden voimavarojen ja kasvatustaitojen vaativan tänä päivänä tukea muilta tahoilta, kyetäkseen turvaamaan lapsilleen, riittävän mahdollisuuden kasvuun ja kehitykseen. Tämä asettaa haasteita tulevaisuuden perhetyölle ja oman ammatin jatkuvalle kehittämiselle. (Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 28–29.) Ammattinsa kehittämisen lisäksi perhetyöntekijän ammatillinen sitoutuminen on keskeinen tekijä.

Perhetyöntekijän ammattitaito rakentuu työn kvalifikaatiovaatimuksista ja työntekijän pätevyydestä tehtävään. Näihin vaikuttavat toimintaympäristö, jossa toimitaan. Lastensuojelun perhetyöntekijän työn keskeisiä kvalifikaatioita ovat normatiiviset eli ne jotka liittyvät ammatilliseen osaamiseen. Näissä työntekijä toimii itse oman työn-

sä kehittäjänä ja persoonallisen työtapansa edistäjänä jonka myötä työhön sitoutuminen ja motivoituneisuus lisääntyvät. Työ vaatii jatkuvaa sopeutumiskykyä jatkuvasti muuttuviin tilanteisiin. Perhetyöntekijällä tulisi olla käytettävissä myös tietotekniikkataitoja. Perhetyöntekijältä odotetaan laaja-alaista tietämystä ja osaamista elämän eri osa-alueista, sisältäen myös päiväkodin sekä koulun toiminnan. (Reijonen 2005, 11–14.)

Perhetyöntekijöiden työnkuvan vaatimustason nouseminen ja siihen vastaaminen vaatii muutoksia työnkuvaan, jotta voidaan tulevaisuudessa tarjota perheille ja lapsille niitä palveluja joita he tarvitsevat. Uuden lastensuojelulain (13.4.2007/417.) mukaan kunnan on tarjottava perheille lapsiperheiden kotipalveluna olevaa perhetyötä. Miten kyetään tarjoamaan perheille mahdollisimman paljon ennaltaehkäisevää perhetyötä, on suuri haaste kunnalle.

Tämän kehittämistyön avulla laaditaan uudistunut perhetyömalli, jota voidaan jatkossa hyödyntää perhetyön eri muotojen perustamisessa Ulvilaan.

4 TOIMINTATUTKIMUS KEHITTÄMISEN MENETELMÄNÄ, AINEISTOT JA ANALYSOINTI

Tämän kehittämistyön menetelmäksi valittiin toimintatutkimus. Koska tavoitteena on saada aikaan muutosta ja tekijä toimii itse mukana perhetyöntekijöiden ohjauksessa, katsottiin toimintatutkimuksen olevan sopiva kehittämismenetelmä lastensuojelun avohuollon perhetyöhön Ulvilassa.

4.1 Toimintatutkimuksen määritelmiä

Toimintatutkimuksen tavoitteena on saada aikaan sosiaalisten toimintojen muutoksia ja samalla tutkia näitä muutoksia (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 32). Kemmis & Wilkinson (1998) määrittivät toimintatutkimuksen tarkoituksen olevan todellisuuden tutkimista, jotta sitä voidaan muuttaa (Heikkinen ym.1999, 21). Kun taas kolmannessa määritelmässä toimintatutkimus sisältää tiedustelu-, interventio- ja evaluaatioprosessit (Grbich 1999, 203).

Näissä kolmessa määritelmässä korostuu toimintatutkimuksen tehtävä tuoda esille jotain todellisuudesta ja saada aikaan muutoksia sekä tutkia näitä muutoksia. Toimintatutkimus mahdollistaa monissa ammateissa toimiville mahdollisuuksia oppia ja saada yhdessä aikaan muutosta kuten sosiaalityössä, sairaaloissa ja monessa muissa organisaatioissa, jotka ovat valmiita kohtaamaan muutosta ja itse aktiivisesti toimimaan paremman tulevaisuuden puolesta. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1995, 25.)

Tässä kehittämistyössä toimintatutkimuksen tarkoituksena on tutkia lastensuojelun perhetyötä työn kehittämisen osalta ja tutkia siihen liittyviä osa-alueita kehittämisen kohteina. Toimintatutkimuksen avulla voidaan katsoa perhetyötä läheltä ja käydä jatkuvaa keskustelua perhetyöntekijöiden kanssa perhetyöstä. Toimintatutkimuksessa lähestymistapa edellyttää työyhteisöltä valmiutta muutokseen itsensä kehittämisessä ja oman toiminnan arvioivaan tarkasteluun. Tässä on kyse itsearvioinnista ja ymmärtämisestä oppimisessa. Perhetyöntekijöillä on säännöllinen ohjaus perheiden asioiden läpikäymisestä sosiaalityöntekijän kanssa.

4.2 Toimintatutkimusmenetelmän käyttö

Toimintatutkimusta on kolme eri muotoa: suora toimintatutkimus (directed action research), osallistuva toimintatutkimus (participatory action research ja postmoderni toimintatutkimus (postmodern action research). Tämä kehittämistyö on osallistuva toiminta-tutkimus, jossa on toimintaa, reflektiota ja yhteistoimintaa eli prosessi jossa käsitteet empowerment ja emansipaatio ovat keskeisiä (Grbich 1999, 213).

Toimintatutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat sen suora yhteys työ- ja toimintatilanteeseen. Se tarjoaa järjestelmällisen kehyksen ongelmanratkaisutilanteeseen sekä uusiin kehittämishankkeisiin. Toimintatutkimus voidaan lukea mukaan empiirisiin menetelmiin, koska siihen liittyy havainnointia ja muuta käyttäytymiseen liittyvää ideaa. (Anttila 2005, 443.) Tässä kehittämistyössä havainnointi on yksi väline, jota käytetään perhetyöntekijöiden ohjaustilanteissa ja keskusteluissa heidän kanssaan.

Toimintatutkimus edellyttää myös valmiuksia muutokseen ja itsensä kehittämiseen sekä oman toimintansa arvioivaan tarkasteluun. Perhetyö vaatii jatkuvaa tarkastelua ja pohtimista omien työtapojensa kehittämistä sekä miten kyetään vastaamaan tämän päivän haasteisiin perhetyössä.

Toimintatutkimus lasketaan myös tulkitseviin, hermeneuttisiin menetelmiin, koska tutkijan on kyettävä tulkitsemaan tilanteita ja niihin vaikuttavia tekijöitä. Toimintatutkimuksen joustavuuden, vuorovaikutuksellisuuden ja tilanteen mukaisen kokeilun salliminen, sopii hyvin tähän kehittämistyöhön. (Anttila 2005, 443.) Toimintatutkimus joustaa kentältä saatavien viestien mukaisesti ja tutkimusongelma ei välttämättä ole tarkasti ilmaistavissa tutkimuksen alussa vaan se täsmentyy koko tutkimuksen ajan (Kiviniemi 1999, 68- 69).

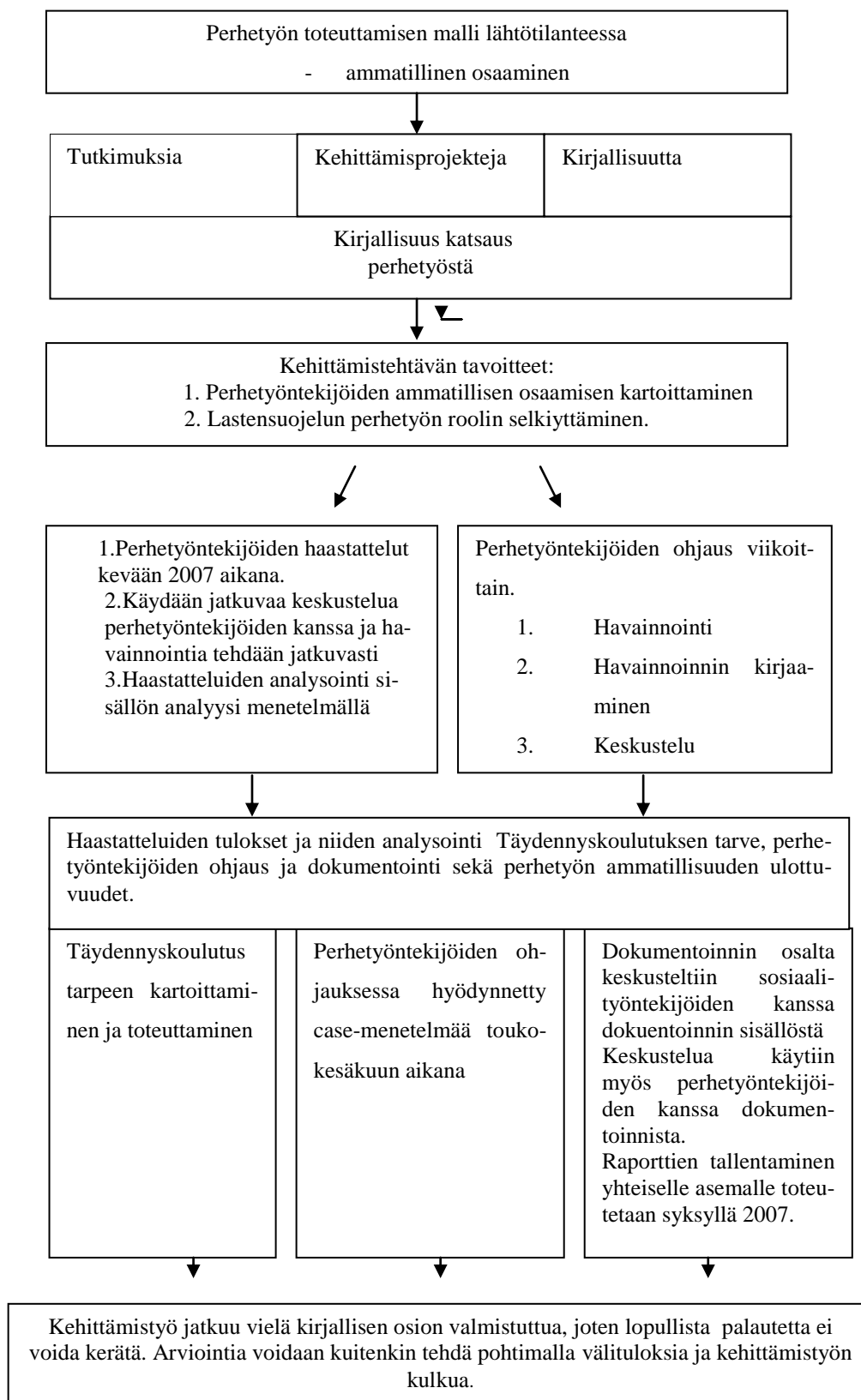
Ongelmana toimintatutkimuksissa on tulkinnan rajoittuneisuus ja pysähtyminen käytännön ongelmien ja niiden ratkaisemisen tasolle. Tulkintaprosessi ja reflektointi vaativat aikaa ja paljon ryhmässä tapahtuvaa keskustelua. Ongelmana toimintatutkimuksessa voi myös olla tutkijan liiallinen samaistuminen yhteisöönsä. Näin hän voi sitoutua ryhmän jäsenten vääristyneeseen ajatteluun. (Syrjälä ym. 1995, 47- 48.) Näitä ongelmia kohtia käsitellään tämän kehittämistyön arviointia sisältävässä kappaleessa.

4.3 Toimintatutkimuksen eri vaiheet kehittämistyössä

Toimintatutkimus kuvataan vaiheittain eteneväksi. Siinä korostetaan kehitettävän toiminnan etenemistä suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin ja reflektoinnin spiraal-

lisena kehänä, jota on tässä kehittämistyössä hyödynnetty. (Kiviniemi 1999, 66; Linnansaari 2004, 117; Anttila 2005, 440.)

Kehittämistehtävän alussa määriteltiin ongelma joka nousi Ulvilassa aikaisemmin toteutetusta projektista *Mitä on perhetyö*, jonka tulee vastata tämän päivän haasteisiin lapsiperheissä lastensuojelun avohuollon perhetyössä. Seuraavaksi määriteltiin kehittämistarve, joka oli perhetyön sisällön kehittäminen ja perhetyöntekijöiden täydennyskoulutustarpeen kartoittaminen ja lastensuojelun perhetyön roolin selkiyttäminen. Keskustelua aiheesta ja kirjallisuuteen perehtyminen tapahtuivat yhtä aikaa, jonka jälkeen tekijä valitsi menetelmän ja hankittiin aineisto. Seuraavaksi arvioitiin koottu tietoaineisto ja tulokset. Tämän vaiheen jälkeen pohdittiin arviointia. Tässä kehittämistyössä arviointia voidaan arvioida vain prosessia ja välitavoitteiden saavuttamista, koska täydennyskoulutus ja uusien työtapojen juurruttaminen perhetyöhön vie aikaa. Työtavoista voidaan tehdä myöhemmin erillinen arviointi. Arvioinnin yhteydessä käytiin läpi havainnointimateriaalia, jota on kerätty prosessin aikana. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 2) jäsennetään kehittämistehtävän eteneminen.



Kuvio 2. Toimintatutkimuksen eri vaiheet kehittämistyössä mukailten (Anttila 2005, 443).

4.4 Tutkijan rooli toimintatutkimuksessa

Toimintatutkijalla on kolme roolia tutkimuskohteessa; tutkijan rooli, ihmisen rooli ja muutostavoitteen aktivoijan rooli. Tutkijan roolissa tutkija kerää tutkimusaineistoa, toteuttaa osallistuvaa havainnointia ja haastattelee kohderyhmän jäseniä. Tämän lisäksi tutkija kerää kohderyhmästä materiaalia, joka auttaa tutkijaa ymmärtämään tutkimustehtäväänsä. (Vilkka 2006, 70.) Anttila (2005) taas kertoo tutkijalla olevan kaksi roolia, tutkijan rooli ja tiedon käyttäminen kehittämiskohteessa. (Anttila 2005, 444.) Oma roolini tässä toimintatutkimuksessa on osallistuva tutkija ja olen mukana eri prosesseissa ihmisenä, jolta odotetaan myötäelämistä ja tarvittaessa apua ongelmatilanteissa. (Vilkka 2006, 71.) Grönforsin (1985) mukaan tutkijan rooli on myös terapeutin tutkimuskohteen jäsenille. Tutkittava saattaa pitää haastatteluun osallistumista huojentavana, jopa terapeutisena. Näin ollen tutkija antaa vastalahjan tutkitavalle silloin, kun hän kerää tutkimusaineistoaan. Tutkimusaineiston terapeutisuus ja emansipatorisuus ovat lähellä toisiaan, jossa emansipatorinen tutkimus edistää yksilön ja työyhteisön toiminta- ja ajattelutapoja. (Vilkka 2006, 34.)

4.5 Toimintatutkimuksen eteneminen Ulvilan kehittämishankkeena

Tässä kehittämistyössä aineistoa on kerätty haastattelemalla ja havainnoimalla. Aineistokeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tässä kirjauksessa syvennyttään kohderyhmän kuvauksen jälkeen jokaiseen aineiston keruu- ja kuvaus menetelmään erikseen.

4.5.1 Kohderyhmän kuvaus

Kohderyhmänä oli neljä Ulvilan kaupungin perhetyöntekijää.

Perhetyöntekijöistä kolme on koulutukseltaan kodinhoitajia ja yksi lähihoitaja. Vuoteen 2007 asti kaksi perhetyöntekijää tekivät täysiaikaista perhetyötä ja kaksi tekivät puolet työajastaan perhetyössä ja toisen puolen vanhusten kotipalvelussa. Ulvilassa

on 13 000 asukasta ja ainoana perhetyömuotona on lastensuojelun avohuollon perhetyö. Hallinnollisesti perhetyöntekijät ovat toimineet vuosia kotipalvelun alaisina, mutta vuoden 2007 alusta lähtien he ovat toimineet Ulvilan sosiaalitoimen sosiaalityön alaisina täysiaikaisina perhetyöntekijöinä ja heidän lähiesimiehenään toimii sosiaalityön sosiaalisihteri. Kullaan kotipalvelun piirissä toimii myös kaksi perhetyöntekijää, jotka eivät ole osallistuneet tähän opinnäytetyöhön. Perhetyöntekijät ovat osallistuneet Karhukuntien alueella järjestettyyn perhetyöntekijöiden koulutukseen yhteistyössä Porin yliopistokeskuksen kanssa.

4.5.2 Aineiston kerääminen

Tutkimusaineistoa kerättiin keskustelemalla, haastattelemalla, havainnoimalla ja kyselimällä. Toimintatutkimus on kiinnostunut siitä miten asioiden tulisi olla eikä siitä miten asiat ovat nyt. (Anttila 2005, 440). Haastattelut ovat perustuneet tähän ideologiaan ja perhetyöntekijöiden haastattelukysymykset on asetettu noudattaen tätä ideologiaa.

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, jossa kysymykset olivat samat kaikille, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ollut, joten haastattelija sai vastata omin sanoin. (Eskola & Suoranta 2005, 86.) Teemahaastattelu on paljon käytetty aineiston keräämisen tapa toiminnallisissa opinnäytöissä (Vilka & Airaksinen 2003, 63). Tässä kehittämistyössä käytetty haastattelumenetelmä voidaan rinnastaa syvähaastatteluun, jossa voidaan erottaa kolme vaihetta. Kokeileminen ja varovaisuus ensimmäisellä kierroksella, toisella kierroksella kertominen on avointa ja vilpittöntä ja kolmannella kierroksella haastateltava alkaa selittää ja jäsentää kertomaansa. (Eskola & Suoranta 2005, 87–88.) Haastatteluja tehtiin kolme kierrosta ja haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Jokaisen haastattelukierroksen jälkeen nauhoitetut vastaukset litteroitiin ja analysoitiin käyttämällä sisällön analyysiä. Seuraavan kierroksen kysymykset nousivat edellisen haastattelukierroksen vastauksista.

Haastattelut tapahtuivat työpaikalla haastateltavien työaikana. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja keskeytyksiä ei tullut. Pääkysymykset kannustavat haastattelijaa kertomaan enemmän tutkimukseen liittyvästä aiheesta. Pääkysymys takaa myös sen,

että tutkimustehtävän ongelma tulee tarkoin tutkittua ja jokainen laaja aihealue tulee käytyä läpi. Tutkija valmistelee haastattelukysymykset ennen haastattelua. Haastattelukysymyksiä ei tulisi olla enempää kuin kuusi haastattelua kohden. (Rubin & Rubin 2005, 134 -135.)

Haastattelu aikataulua ei erikseen sovittu systemaattiseksi. Haastatteluja oli kolme kierrosta eli yhteensä kaksitoista ($n=12$) kertaa. Haastattelut käytiin vuoden 2007 maaliskuun ja toukokuun välisenä aikana. Perhetyöntekijöille ilmoitettiin haastattelu aika, jolloin heillä oli mahdollisuus valmistautua haastatteluun. Näin haastattelut tehtiin kiireettömästi ja miellyttävässä ilmapiirissä.

Havaitsemisessa on kysymys ymmärtämisestä jota ohjaa olemassa oleva tieto ja teoria (Vilkkä 2006, 9). Jokaiseen tekemäämme havaintoon sisältyy esitieto johon kerätään uutta tietoa ja tulkitaan sitä tutkimuksessa, jolloin kaikki havainnot ovat olemassa ja mahdollisia ainoastaan aiemmin tiedostettujen havaintojen kautta. Arkipäivän havaintoja ei mietitä, mutta tutkimukseen liittyviä havaintoja tulee tarkastella kriittisesti. (Vilkkä 2006, 11.) Havaintoina voidaan pitää kaikkea jota näemme, tunnemme, maistamme, kuulemme muilta tai luemme (Alasuutari 2001, 32).

Tässä kehittämistyössä käytetään osallistuvaa havainnointia, koska tekijä on itse havainnoitavassa ympäristössä joka sisältää toimintaa ja osallistumista. Näin hän voi paremmin ymmärtää tarkoitukset jotka rakentuvat ympäristössä ja jokapäiväisen kokemuksen. Haittapuolia ovat, että ainoastaan pientä ryhmää voidaan havainnoida yhtä aikaa ja toiseksi tutkijalla tulee olla korkea taso saavuttaakseen (gaining) ja ylläpitääkseen luottamuksensa (confidence) tutkija joukkoon jolla kirjoittaja tarkoitti perhetyöntekijöitä (Grbich 1999, 123–124.). Havainnointiaineistoa tarkastellessa otetaan huomioon vain olennainen teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta (Alasuutari 2001, 38).

4.5.3 Perhetyöntekijöiden ohjaustilanteiden havainnointi

Tämän kehittämistyön aikana havainnointi tapahtui tutussa ympäristössä sosiaalitoimen kokoustilassa tai perhetyöntekijöiden omassa työtilassa. Havainnoijan tulee pi-

tää mielessä mahdollisuus tulla emotionaalisesti osallistuvaksi ryhmään ja miten tämä erotetaan havainnoijan ja havaittavien tunteista (Grbich 1999, 127- 131). Havain-
tomateriaalia voidaan kerätä tekemällä muistiinpanoja havaintotilanteiden ulkopuo-
lella, äänittämällä, videoimalla tai valokuvaamalla (Grbich 1999, 134). Tässä kehit-
tämistyössä perhetyöntekijöiden ohjaustilanteiden havainnoimisesta tehtiin muistiin-
panoja ohjaustilanteiden jälkeen. Jokaisen havainnon kohdalla tulee miettiä, onko
havainto yksi asia vai kuuluuko se selitettävänä olevaan tapahtumien ketjuun. Kaikil-
la asioilla ei ole loogista yhteyttä keskenään. Tässä tekijän tulee ratkaista mitkä ovat
asian ratkaisun kannalta oleelliset havainnot. Näin ollen tulee rajata miten laajoihin
ja millä tavalla asetettuihin kysymyksiin etsitään vastauksia, koska kaikkiin ei voida
saada vastausta yhden tutkimuksen puitteissa. (Alasuutari 2001, 35.) Havainnointi
rajattiin perhetyöntekijöiden ohjaustilanteisiin ja havainnointi oli laaja-alaista yleisti-
lanteen havainnoimista.

Keskusteluja on kirjattu, koska tekijän näkökulmasta katsottuna haastattelu ja ha-
vainnointi ovat sisältäneet sekä keskustelua että kyselyä liittyen perhetyön sisällön
kehittämiseen. Keskustelun tarkoituksena oli ohjaustilanteissa olevan oman työn ref-
lektointi sekä sen kautta oman työn tekeminen.

Case-menetelmä on yksi menetelmä tehdä tutkimusta, joka sisältää syvällisen tutki-
muksen tapahtumasta tai tapauksesta. Tämä tukee havainnointia tässä kehittämisteh-
tävässä. Keskeistä case- menetelmän käytössä on se, että jos yksi havainto ei sovi
kokonaisuuteen, se ei ole validi ja sitä tulee katsoa eri näkökulmasta. (Keen & Pack-
wood 1995.) Case- menetelmä sopii perhetyöntekijöiden ohjaukseen, jossa keskuste-
lun avulla pyritään pohtimaan perheiden sen hetkistä tilannetta ja miten on toimittu ja
miten tulee toimia jatkossa. Case- menetelmän käyttäminen vaatii systemaattisesti
kerättyä materiaalia tietystä henkilöstä salliakseen tutkijan efektiivisesti ymmärtä-
mään, miten se toimii (Berg 1989, 212). Lastensuojelun avohuollon perhetyön tulee
kirjallisuuskatsauksen ja lastensuojelulain perustella olla systemaattista ja tavoitteel-
lista, siksi case- menetelmä sopii varsin hyvin perhetyöntekijöiden ohjauksen väli-
neeksi. (Keen & Packwood 1995.) Objektiivisuus on keskeinen kysymys case-
menetelmää käyttäessä sekä käsiteltävän alueen rajaaminen. Monien tutkijoiden mie-
lestä objektiivisuus on jokaisen tutkijan taito toimia niin, että joku toinen voi toistaa
tutkimuksen hänen jälkeensä. (Berg 1989 213.) Case- menetelmää kokeiltiin touko-

kuun lopulla kahden perheen kohdalla jolloin perhetyöntekijät kävivät läpi perheet alkutilanteesta sen hetkisen tämän päivän tilanteeseen rakentavasti ja menetelmän hyöty näkyi siinä, että perheessä on tapahtunut muutosta, vaikka ei sitä heti nähty ohjauksen alkaessa. Tämän vuoksi case- menetelmä ohjauksessa on hyvä menetelmä käydä perheiden asiat läpi huolella alusta asti. (Kääriäinen 2006, 45.)

4.5.4 Haastatteluaineiston analyysi

Laadullista aineistoa voidaan analysoida monella tavalla ja sen tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysin tarkoituksena on tiivistää aineisto ja pyrkiä luomaan hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. Laadullisen tutkimuksen aineistojen analyysi on todettu vaikeaksi asiaksi. (Eskola & Suoranta 2005, 137.) Laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta jotka nivoutuvat toisiinsa käytännössä. (Alasuutari 2001, 39).

Tässä kehittämistehtävässä haastatteluaineiston analyysimenetelmänä oli sisällön analyysi. Sisällön analyysiä käytettiin myös projektissa, joka toteutettiin Ulvilan sosiaalitoimessa sosiaalityössä keväällä 2006. Tällöin kehittämistehtävän tekijällä oli mahdollisuus perehtyä sisällön analyysi menetelmään ja sisällön analyysi sopii pienen joukon haastatteluiden analyysimenetelmäksi laadullisessa tutkimuksessa.

Sisällön analyysi on menettelytapa, jolla voidaan systemaattisesti ja objektiivisesti analysoida dokumentteja, nauhoitettuja puheita, tapa järjestää ja kuvailla tutkittavaa ilmiötä. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5-7; Berg 1989, 223). Tutkija päättää analysoiko hän vain sen mikä on selvästi ilmaistu dokumentissa vai analysoiko hän myös piilossa olevia viestejä. Tässä kehittämistyössä analysoitiin ainoastaan selvästi ilmaistu asia. Analyysivaiheessa pyritään rakentamaan malleja, jotka esittävät tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä muodossa ja näiden avulla tutkittava ilmiö voidaan käsitteellistää. Tämän kehittämistyön aineistosta lähtevä analyysiprosessi on induktiivinen sisällön prosessi jota kuvataan aineiston pelkistämisenä. Aineistosta koodataan ilmaisuja, jot-

ka liittyvät tutkimustehtävään. Seuraavaksi aineisto ryhmitellään jossa tutkija yhdistää pelkistetyistä ilmaisuista ne asiat, jotka näyttävät kuuluvan yhteen. (Kyngäs, ym. 1999 5-7.)

Haastattelut litteroitiin joka haastattelukierroksen jälkeen ranskalaisin viivoin. Henkilöiden nimiä ei ole käytetty, vaan haastateltavat ilmenevät kirjaimina A, B, C ja D. Tuloksissa ei esitellä koko lauseita tunnettavuuden estämisen vuoksi. Perhetyöntekijöiden kanssa on käyty keskustelua tulosten näkymisestä työssä, samoin suorien lainausten hyödyntämisestä tulosten esittämisen yhteydessä. Tämä keskustelu on myös käyty perhetyöntekijöiden esimiehen kanssa. Haastattelut tehtiin työpäivän aikana samassa yhteydessä, kun tutkija tapasi perhetyöntekijöitä sosiaalitoimessa tai heidän työpisteessään perhetuvalla. Haastateltavat ovat saaneet rauhassa vastata kysymyksiin. Tila jossa haastattelut tehtiin, oli rauhallinen. Toisen kierroksen yksi haastattelu on tehty puhelimitse kaiuttimen avulla, johtuen yhden perhetyöntekijän toimimisesta toisessa työtehtävässä lyhyen aikaa. Tämäkin haastattelu nauhoitettiin kaiutinpuhelimen avulla ja litteroitiin kuten muut vastaukset.

Analyysiyksikkö on lausuma, joka voi olla sana tai sanayhdistelmä, mutta se voi myös olla lause tai asiakokonaisuus. Tässä kehittämistyössä on käytetty lausumaa. Näistä lausumista laskettiin erikseen teemat ensimmäisen kierroksen yhteydessä, koska tekijä halusi nostaa esille keskeisimmät asiat perhetyön sisällön kehittämisessä. Tutkija voi käyttää primääriteemaa kappaleessa tai vaihtoehtoisesti laskea jokainen teema tekstissä. (Berg 1989, 231.) Aineistoa pelkistetään kysymällä aineistolta esimerkiksi tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä. Pelkistetyt ilmaisut kirjataan mahdollisimman tarkkaan samoilla termeillä kuin teksti on aineostossa. (Kyngäs, ym. 1999, 5.) Kysymällä kysymyksiä muodostettiin seuraavan kierroksen haastattelukysymykset.

Pelkistetyt ilmaisut kerätään tarkistuslistaksi, joka on kategorioiden ensimmäinen vaihe. Tämän jälkeen aineisto luetaan useita kertoja läpi. Lukeminen on aktiivista lukemista ja sen tarkoituksena on luoda pohja analyysille. (Kyngäs, ym. 1999, 5-7.) Analyysin toisessa vaiheessa on ryhmittely, jossa kysymys on pelkistettyjen ilmaisujen erilaisuuksien ja yhtäläisyyksien etsimisestä. Samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään samaan kategoriaan ja annetaan kategorialle sen sisältöä kuvaava nimi. Yläkate-

gorialle annetaan nimi joka kuvaa hyvin sen sisältöä eli niitä alakategorioita, joista se on muodostettu. (Kyngäs, ym. 1999, 6-7.) Tässä kehittämistyössä haastatteluita oli kolme kierrosta ja jokaisen kierroksen haastattelukysymykset nousivat edellisen kierroksen analyysin vastauksista ja tekijän asettamien kysymysten perusteella vastauksille. Kolmannen ja viimeisen kierroksen jälkeinen haastattelun analysointi on nähtävillä taulukossa, jossa on erikseen eriteltynä alakategoriat, yläkategoriat sekä yhdistävät tekijät. Näistä yhdistävistä tekijöistä on lähdetty tarkastelemaan kehittämistyön tuloksia. Taulukosta 1 nähdään miten kolmannen kierroksen haastatteluiden vastaukset on kategorisoitu. Kolmannen kierroksen kaikki tulokset ovat erikseen listattuna liitteessä. (Liite 5)

Taulukko 1. Haastatteluiden kolmannen kierroksen vastaukset.

Alakategoriat	Yläkategoriat	Yhdistävät tekijät
<ul style="list-style-type: none"> • koulutuksellinen merkitys • ohjaajan ajankäyttö • moniammatillisuus • perhetyön sisällön merkitys • täydennyskoulutuksen tarve 	<p>Koulutus</p> <p>Ohjaukseen liittyvät tekijät</p>	<p>Täydennyskoulutus</p> <p>Ohjaus</p>

Tässä kehittämistehtävässä tuloksena raportoidaan analyysissä muodostettu malli, kategoriat. Näiden lisäksi tuloksissa kuvataan kategorioiden sisällöt eli mitä kategoriat tarkoittavat. Sisältö kuvataan alakategorioiden ja pelkistettyjen ilmaisujen avulla. Suorien lainauksien tarkoituksena tuloksissa on lisätä raportoinnin luotettavuutta ja osoittaa lukijalle se, mistä tai minkälaisesta alkuperäisaineosista kategoriat on muodostettu. (Kyngäs ym.1999, 10.)

4.5.5 Kenttäpäiväkirja ja havainnointiaineiston analyysi

Kirjoittaminen on kielen kanssa toimimista ja tässä kehittämistyössä kirjoittaminen on oman sisimmän kanssa toimimista. Kirjoittamalla voi purkaa henkilökohtaisia tilanteita, mutta myös työhön liittyviä vuorovaikutustilanteista tai uupumuksen tunteita. (Vilen, Leppämäki, Ekström 2002, 253–254.) Toimintatutkijan on hyvä tehdä muistiinpanoja koko ajan eli kenttäpäiväkirjaa. Tämä on hyödyllinen apuväline johon tutkija kirjoittaa yksityiskohtaisesti kehittämiskohdetta koskevat havainnot, tunteet ja tapahtumat pian havainnon jälkeen. (Vilka 2006, 100.) Tämän kehittämistyön aikana kirjoitin päiväkirjaa säännöllisesti, ja kirjaukset kirjasin joka kuukaudelle erikseen. Aikaväli oli mielestäni sopiva koska tein kehittämistyötä työn ohessa. Kehittämistyön kenttäpäiväkirjaa on pidetty vuoden 2006 loppupuolelta, jolloin esiteltiin projektin tulokset Ulvilan sosiaalitoimessa.

Mietin näitä asioita pitkään siinä vaiheessa, kysyessäni tutkimuslupia kehittämistyön tekemiseen sosiaalitoimeen.

”Onko vastarintaa, miten jaksan työni ohessa sitä tehdä? Miten se näkyy työssäni perhetyöntekijöiden kanssa? Osaanko tehdä tätä opinnäytetyötä? Tarvitsen paljon ohjausta?” pk 11–12/06

ja tilanne itseni kannalta ei muuttunut helpommaksi koska

Suuri muutos tulossa, esimiehet molemmat lähtevät toisiin tehtäviin. Tilalle tulee sijainen... Tämän lisäksi helmikuun alussa uusi sosiaali- ja terveysjohtaja aloittaa...??pk12/06

Vaikka esimieheni siirtyi toisiin tehtäviin, onnistui yhteydenpito todella hyvin ja keskustelua voitiin jatkaa.

Kannustus kehittämistyön aloittamiseksi tuli paljon perhetyöntekijöiden kanssa käydyn keskustelun myötä. Aloitimme ohjauskerrat kerran viikossa perhetyöntekijöiden pyynnöstä. Tämä lähensi meitä työntekijöinä ja mielestäni kävimme hyvin mielenkiintoisia keskusteluja perhetyöstä. Läheneminen on tyypillistä toimintatutkimuksessa jossa tekijä on mukana kehittämistyössä ja tässä tuli havainnoinnin ja sen kirjaamisen suhteen miettimistä miten voin kirjata olemalla havainnoija enkä tunteiden osalta mukana kehittämistyössä perhetyöntekijöiden kanssa.

Perhetyöntekijöiden kanssa käyty keskustelu opinnäyteystä on osoittanut positiiviseksi ja mielestäni he ovat motivoituneita osallistumaan haastatteluihin sekä miettimään miten voidaan lisäkoulutusta järjestää ja mihin he ovat valmiita sitoutumaan.

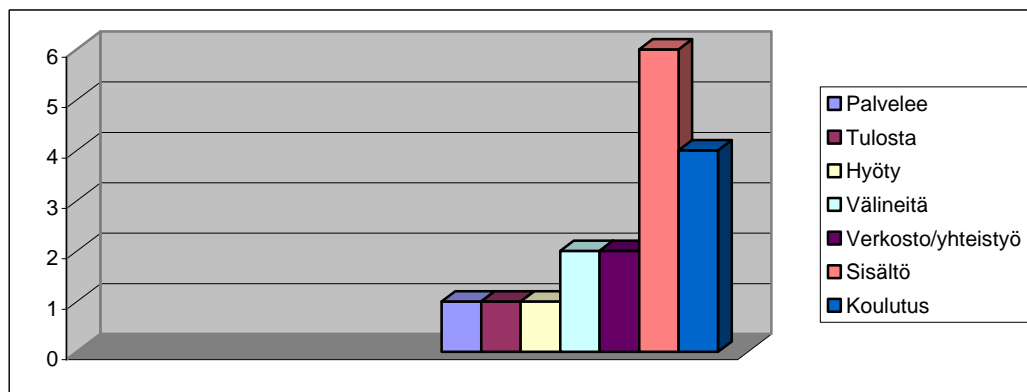
Työelämä ohjaajani kanssa käydyn keskustelun perusteella toisenlainen koulutus olisi perhetyöntekijöille paljon hyödyllisempi kuin appron suorittaminen. pk01/07

Keskustelun aiheina oli mahdollisesti perheopintojen perusopintojen suorittaminen. Tähän asiaan perhetyöntekijät itsekään eivät olleet kovin innoissaan. Haasteeksi tulikin löytää perhetyöntekijöille sopivaa täydennyskoulutusta. Teoria osiossa on käsitelty täydennyskoulutuksen merkitystä perhetyöntekijöille.

Haastattelut aloitettiin ja perhetyöntekijät olivat aina yhteistyöhaluisia, kun otin heihin yhteyttä.

5 KEHITTÄMISEN TULOSTEN TARKASTELU JA ARVIOINTI

Haastattelun ensimmäisen kierroksen vastausten perusteella kerättiin vastauksissa esiintyneet teemat ja teemoista tehtiin seuraava kuvio. (Kuvio 7.) Kysymyksenä oli *Mitä tulee mieleen kun puhutaan perhetyön sisällön kehittämisestä?* Kuviossa on esitetty, kuinka monta kertaa perhetyöntekijöiden vastauksissa ilmenivät seuraavat ilmaisut; palvelee, tulosta, hyöty, välineitä, verkosto/yhteistyö, sisältö ja koulutus.



Kuvio 3. Perhetyöntekijöiden ilmaisut perhetyön sisällön kehittämiseen liittyvistä asioista

Perhetyöntekijät painottivat vastauksissaan perhetyön sisällön merkityksellisyyttä työlleen. Toiseksi he korostivat koulutuksen tärkeyttä perhetyön kehittämisen osalta. Välineet ja verkostotyö olivat kolmanneksi tärkeimmät asiat ja seuraavaksi he mainitsivat perhetyön hyödyllisyyden, tuloksellisuuden ja palvelemisen. Kehittämistehävän tulosten tarkastelua on tehty perhetyöntekijöiden sisällön kehittämisen osalta, jossa on keskitytty täydennyskoulutuksen ja perhetyöntekijöiden ohjaukseen. Näin voidaan todeta perhetyön ohjauksen olevan keskeinen kehittämisen kohde perhetyöhön liittyvistä asioista.

Kolmannen kierroksen jälkeen sisällön analyysin avulla esille nousseet haastatteluiden tulokset on esitelty seuraavassa taulukossa ja erikseen tarkasteltu ja arvioitu tässä kappaleessa.

Taulukko 2. Haastatteluiden tulokset

Alakategoriat	Yläkategoriat	Yhdistävät tekijät
Koulutuksellinen merkitys Perhetyön tavoitteet Ohjeistuksen selkeyttäminen , sisältö ja tavoitteet kokonaistilanteen mukaan Ohjaajan ajankäyttö Moniammatillisuus Perhetyön sisällön merkitys Täydennyskoulutuksen tarve Sosiaalinen innoittaminen Perhetyön tavoitteet	Koulutus Kirjaaminen Ohjaukseen liittyvät tekijät Perhetyön tavoitteet Moniammatillisuus Kasvatus	Täydennyskoulutus Dokumentointi Ohjaus Perhetyön ammatillisuuden ulottovuudet

5.1 . Täydennyskoulutuksen tarve

Perhetyöntekijä aloitti kuvaamalla täydennyskoulutuksen tarvettaan seuraavan ilmaisen välityksellä ja syventyy aiheeseen haastattelun aikana, mikä voidaan havaita vastauksissa.

paljon on oppimista dialogisesta keskustelusta eli mul on ittel semmonen on joku sellanen et mun täytyy saada äkkiä se ratkasu ja et mun hirvee vaikee muuttaa mitä mä oon keksinyt et mul on itteni kans mä koitan kehittää(C)

Haastatteluiden vastauksista nousevat keskeisiksi päihteet ja mielenterveysasiat joihin perhetyöntekijät kaipaavat lisäkoulutusta ja lisäohjausta. Työntekijöillä nousi esille huoli vastata riittävän laajalti perheiden tarpeisiin, joissa on mielenterveys- ja päihdeongelma. Kirjallisuuden perusteella voidaan myös todeta perhetyöntekijöiden

työnkuvan muuttuneen vuosien aikana kotipalvelusta perhetyöntekijän työksi (Reijonen 2005, 7- 9.) Samoin kuin Ulvilassa tehdyn projektin mukaan perhetyön tarpeet nousivat perheiden psykososiaalisista tilanteista kuten päihteet, psyykkiset häiriöt ja eri kriisit. Ihmisten elämäntilanteiden muuttuessa perheet eivät kykene tarjoamaan lapsille ja nuorille edellytyksiä normaaliin kasvuun ja kehitykseen. Lastensuojelun avohuollon tukitoimin pyritään tukemaan kodin oloja kotikasvatusta sekä ehkäisemään perheen joutumista ongelmakierteeseen. (Raunio 2004, 229 -232.) Vanhempien mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet viime vuosina (Leinonen 2004; Bardy 2001) ja tämä tuo perhetyölle uusia haasteita ja täydennyskoulutuksen tarvetta sekä työn sisällön vaativuuden arvioinnin tarpeen. Haastatteluissa ilmeni perhetyöntekijöiden huoli lapsista ja heidän huomioimisesta mielenterveysperheissä, joissa perhetyö keskittyy vanhemman tukemiseen arjessa. Lapset jäävät näkymättömiksi ja heidät huomataan vasta sitten, kun ilmenee ongelmia koulussa tai päivähoidossa.

lasten mielenterveys ongelmat (C),

mielenterveys että osaa nähdä sen koska tilanne muuttuu huonompaan suuntaan(A),

mielenterveys... tulisi olla joka muistutus ja päihteistä jos niitä on perheissä vois sillon ol joku muistutus (B)

Alkoholinkäyttö on arkipäiväistynyt ja ihmisten terveyttä tuhoavat vaikutukset tekevät ongelman yhteiskunnalle. Medikalisaation myötä terveys on ns. absoluuttinen arvo ja ihanne. Päihdeongelma ja äitiys tai vanhemmuus on vaikea yhdistelmä, koska jatkuva päihteiden käyttö turmelee ihmissuhteet. Tämä näyttäytyy postmodernissa ajattelussa erilaisuutena sekä ongelmana ja päihteiden ja vanhemmuuden yhteydessä neuvotellaan siitä mikä on riittävään hyvä vanhemmuus. Tällöin tuetaan äitiyttä, opetetaan ja harjoitellaan, mikä on tärkeää, esimerkiksi hoivata vastasyntynyttä ja katsoa lasta silmiin. Tässä kohdassa on hyvä mainita, että on myös erilaista vanhemmuutta kuten yksinhuoltajuutta, homo- ja lesboperheitä, ja voidaan todeta, että nämä eivät ole automaattisesti hyvinvointiriski lapsille. Päihteiden käytöstä joka vaikuttaa lapseen fyysisesti ja psyykkisesti ollaan huolissaan enemmänkin. Näin ollen tulisi myös kiinnittää huomiota isien ja äitien päihteiden käyttöön tasavertaisesti. (Nätkin 2003, 34–38.)

päihteet on muuttuneet ja ei siinä pysy perässä”(D),” päihteet... (A)

Perhetyöntekijöiden vastauksista nousee esille myös erityispedagogisen tietämyksen tarve, jotta he kykenisivät auttamaan ja tukemaan lapsia paremmin. Perhetyöntekijät kaipaavat lisäkoulutusta erityislasten kanssa toimimisesta.

lasten erityistarpeet(A) ja (B)

Monta kertaa kun aikuisella on mielenterveys ongelma pyöritään sen aikuisen kanssa ja siellä on onkin 3-4 lasta ja ne käy hyvin koulua ja vähän ilman huomiotta. Ja jos sieltä tulee jotain sitten vasta tehdään jotakin ja päihteet on sama asia niin kauan kun en on näkymättömät ei niitä huomata.(C)

Perhetyöntekijät tunnistivat lasten pahoinvoinnin oleva suuri kysymys tänä päivänä. Pieni lapsi tarvitsee jatkuvasti aikuisen hoivaa ja huolenpitoa. Voi joskus tuntua siltä, että hän pärjää ilman aikuista, mutta tämä vaatii paljon lapsen psyykkisestä energias- ta hänen tarpeitaan tyydyttävien korvikkeiden luomiseen. Pitkän aikavälin jälkeen tästä on haittaa lapsen kasvulle ja kehitykselle. (Järventie, 2001 112.)

Uuden lastensuojelulain mukaan laki edellyttää, että jokaisen lapsen kohdalla tulee sosiaalityöntekijän tehdä asiakassuunnitelma ja lasta tulee kuulla. Tämän perusteella perhetyön sisältö tulee korostumaan entistä enemmän tulevaisuuden perhetyössä jo- ten kaikki sisällöllinen lisäkoulutus ja siihen lisättävät resurssit ovat perhetyön kehit- tämisen kannalta jokaisen perheen ja lapsen eduksi. Lapsi on yksilö, joka vaatii työntekijältä herkkyyttä aistia ja kuulla, mihin lapsi on valmis ja miten hän osallis- tuu. Haasteena on taito nähdä ja kuvata asioita lapsen näkökulmasta. Tähän vaikuttaa suuresti myös työntekijän arvot, koulutus ja kokemus. Haasteelliseksi perhetyössä on asettanut se miten irrottaa aikaa lapselle tilanteessa, jossa kotona on samanaikaisesti läsnä vanhempi ja perheen muut lapset. Tässä korostuu sosiaalityöntekijän ja perhe- työntekijän rooli- ja tehtäväjako, jotta lapsi saa tarvitsemansa avun. (Möller 2005, 67- 68.) Perheen ja vanhemmuuden tukeminen sekä perheiden elämäntilanteiden muutosten huomioon ottaminen vaatii uudenlaista työtettä. Menetelmien avulla py- ritään vahvistamaan perheiden hyvinvointia, koska perheen omat keinot ylläpitää ja edistää terveyttään riippuvat perheen tilanteesta. (Pietilä, Eirola & Vehviläinen - Jul- kunen 2002, 165.) Kirjallisuuden ja perhetyöntekijöiden vastausten perusteella voi- daan todeta lasten ja nuorten pahoinvoinnin korostuvan ja vanhempien päihteiden- ja mielenterveysongelmien lisääntymisen asettavan suuria haasteita perhetyön teolle ja

täydennyskoulutuksen tarve näkyy selkeästi jotta uusiin haasteisiin voidaan vastata tarpeen mukaan.

Taulukko 3. Perhetyöntekijöiden vastaukset koulutustarpeistaan.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria
”mielenterveys että osaa nähdä sen koska tianne muuttuu hunompaan suuntaan” ”päihitteet on muutuneet ja ei siinä pysy perässä” ”mielenterveys ja lasten erityistarpeista tulisi olla joku muistutus ja päihhteistä jos niitä on perheissä vois sillon ol joku muistutus”	Muutoksen havainnointi terveydentilassa Päihitteet Riittävä tietämys auttajatahoista Mielenterveysongelmiin	Koulutus	Täydennyskoulutuksen tarve

5.2 Perhetyöntekijöiden ohjaus

Perhetyöntekijöiden vastauksista voidaan nähdä kuinka laajasta alueesta on kyse, kun puhutaan perhetyöntekijöiden ohjauksesta. Vastauksissa mainitaan perhetyön selkeät sisällölliset asiat, joissa tarkennetaan perhetyön tavoitteiden asettamisen merkitystä perheissä samalla kun tietoteknisesti perhetyöntekijät kokivat kaipaavansa tukea ja neuvoa oman työnsä tekemiseen. Perhetyöntekijät korostavat vastauksissaan selkeyttä ja tietotekniikan oppimista oman työnsä helpottamiseksi kirjallisten töiden osalta. Ohjausta tietokoneen käyttöön kaivataan yhden työntekijän osalta vastauksissa. Kirjallisuuden perusteella perhetyöntekijältä odotetaan myös tietoteknillistä osaamista perhetyössä. Laajemmin vastauksista ei selviä mitkä ovat perhetyöntekijöiden tietotekniset taidot.

tietokone jutut on vähän outoo(C)

Perhetyöntekijöiden vastausten perusteella voidaan nähdä ohjauksella olevan merkitystä varsinkin silloin kun perhetyöntekijä on mielestään katsonut perhetyön sisällön olevan perheen tukemista. Ulvilassa vuonna 2006 toteutetussa projektissa nousi sana tuki esille perhetyöntekijän työssä perheessä. Toiseksi nousee ohjauksen merkitys epävarmuuden poistajana. Ohjaus on parhaimmillaan dialogia, jossa luodaan aina jotain uutta. (Onnismaa 2007, 44.) Työntekijän tulee kiinnittää huomio enemmän omaan toimintaansa kussakin asiakastilanteessa (Seikkula & Arnkil 2005, 24). Näihin asioihin perhetyöntekijä katsoo tarvitsevänsä ohjausta;

sos.ttt kanssa on hyvä jutella jos on epävarma jostakin asiasta saa taustatukea (D)

ja

sos.ttt osaa katsoa asiaa vähän kauempaa sen asian joskus saattaa itsellä mennä silmät suljettuna ja menee liian läheltä (D)

sekä

lähityötä ajatellen jos joku asia lähtee hankalaksi ja se pitää selvittää (C)

Perhetyöntekijöiden ohjauksessa voidaan dialogin avulla herätellä eri näkökulmia ja etsiä uusia vaihtoehtoja, joiden pohjalta ajatuksia ja tietoa muokataan uuteen uskoon. Dialogissa tyypillistä on että ihmiset ajattelevat yhdessä, ja siksi omaa näkökulmaa

pidetään vain askeleena kohti uutta ja laajempaa ymmärrystä. Siinä korostuu kuuntelu ja kyse ovat rajojen ylittämisen taidosta. Tavoitteena ei ole löytää lopullista vastausta tai totuutta, vaan pyrkiä yhdistämään erilaiset näkemykset. (Pyhäjoki 2005, 71-75.) Tämä lähtökohta antaa työntekijälle uskoa ja toivoa päästä hankalista ja jumiutuneista tilanteista eteenpäin.

Muuttuakseen työntekijän tulee oppia uusia tapoja havaita menneitä ja tulevia tapahtumia sekä omaksua uusia toimintatapoja ja niihin liittyviä tunteita. Kokemukseen perustuva tieto on oppimisen näkökulmasta paljon tehokkaampaa kuin pelkkä istuminen ja kuunteleminen. Näin ohjaajan tehtävää helpottaa paljon kokemuksellista ohjaustehtävää suunnitellessa teemat, joiden perustana ovat ryhmän jäsenten aikaisemmat tiedot ja taidot. Oppimisympäristöllä on suuri vaikutus, jolloin ryhmän jäsenet uskaltavat kokeilemaan uusia toimintamalleja. (Ruponen, Nummenmaa & Koivuluhta 2000, 164- 165.)

Näihin kahteen asiaan katsovat perhetyöntekijät perhetyönohjauksen olevan hyödyllinen työväline:

mikä on se tärkein asia perheessä puuttua josta aina täytyy muistutella (B) ja

kun taas yksi perhetyöntekijä on sitä mieltä että ohjaus on tarpeen kun hän kohtaa

akuutteja asioihin päivän mittaan ja siihen hetkeen saisi vastauksen päivän aikana sinä hetkenä joka on mahdotonta ... (A)

Kun intuitiivinen yhteys toimii hyvin, voimme kokea vuorovaikutuksen toisen kanssa helppona ja syntyy tunne siitä että olemme samalla aaltopituudella. Intuitio voi toimia yksi- tai kaksisuuntaisesti, ihminen voi kokea ymmärtävänsä toista ihmistä ja kykenee myös ennakoimaan hänen tekojaan. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2002, 71.) Perhetyössä työntekijän tulee kuitenkin säilyttää ammatillisuus ja ammatilliset eettiset ohjeet ohjaavat ammattilaista vuorovaikutuksellisuudessakin.

5.3 Dokumentointi

Haastatteluista nousi esille kirjaamiseen liittyvä tekijä, johon perhetyöntekijät eivät ole mielestään saaneet riittävää koulutusta. Mitä ja miten kirjataan, ovat asioita joita perhetyöntekijöiden ohjaustilanteissa pohditaan.

*ne mitä tavoitteissa on ja niitä pitäisi ...(C)ja tavoitteita joita on laitettu
perheen kohdalle(A)*

ja

lyhyt kirjaaminen tällä hetkellä onko se tarpeeksi(A)

ja

kaikki pienetkin asiat ovat tärkeitä(D)

Perhetyöntekijöiden mielestä kirjaamisessa tulisi selkeästi näkyä tavoitteet ja toisaalta heillä on epäselvää mitä pitää kirjata raportteihin jotka lähetetään sosiaalityöntekijälle. Sosiaalityöntekijöiden kanssa käydyn keskustelun perusteella heillä on näkemys siitä mitä perhetyön raporteissa tulee näkyä mutta tämä yhteinen näkemys kirjaamisesta ei ole vielä yltänyt käytännön tasolle ja sen toteutumiselle. Perhetyöntekijöiden raportointi on kuitenkin oleellinen asia avohuollon perhetyössä. Raporttia käytetään tukena miettiessä miten tavoitteet ja työkäytännöt ovat toimineet perheessä, kun mietitään arviointia ja perhetyön jatkamista tai lopettamista. Raporteissa tulee selkeästi näkyä tavoitteet ja miten on työskennelty jokaisen lapsen kanssa erikseen ja miten on toimittu. Näitä ei tällä hetkellä perhetyöntekijöiden raporteista voi lukea. Tästä on kyllä käyty keskustelua heidän kanssaan. Toiseksi on voinut jäädä epäselväksi perhetyöntekijöille mitä tulee näkyä raportissa joka lähetetään sosiaalityöntekijälle ja mitä he kirjaavat itselleen omiin tietoihinsa.

Ote päiväkirjasta toukokuu 2007

”Yksi tämän kevään tavoite perhetyössä on... käydä läpi mitä ja miten raportoidaan perhetyöstä. Miten perhetyöntekijöiden tulisi kirjata työtään? Kyselin asiaa yhteisessä sosiaalityöntekijöiden palaverissa. Sosiaalityön näkökulmasta olisi hyvä, jos raporteissa näkyisi jatkumoa, tavoitteita ja menetelmiä, joita on käytetty. Toiseksi olisi hyvä jos päivämäärät käynneistä olisi kirjattu. Pohdittiin tulisiko perhetyöntekijöiden kirjata suoraan käytössä olevaan ohjelmaan statukseen, siitä oltiin kahta mieltä. Lisäksi heillä ei tällä hetkellä ole käytössä statusohjelmaa, he tekevät kirjalliset raportit Word – dokumenttina. Tämä ei varmaan käytännössä ole hyvä ratkaisu, koska

perhetyö on eri kuin sosiaalityö. Sosiaalityöntekijät olivat sitä mieltä että kirjaamista tulisi kehittää, mutta miten, siitä ei päästy yksimielisyyteen. Tällä hetkellä tuntuu siltä että samantapainen kirjaaminen on käytössä, johon tehdään pieniä muutoksia kuten käyntipäivä ja mitkä asiat on oleellista kirjata käynneistä. Mitä sosiaalityöntekijä kaipaa ja mitä perhetyöntekijä katsoo oleelliseksi. ”pk 05/07

Tästä asiasta keskusteltiin myös sosiaalityöntekijöiden kanssa ja keskusteluissa on päädytty siihen, että dokumentaatiota tulisi pyrkiä kehittämään niin että se olisi suunnitelmallista ja siitä myös näkisi milloin perheessä on käyty ja mikä aika siihen on käytetty. Tällä hetkellä ajankäyttöraportti on erillinen lomake, jossa näkyy kaikkien työntekijöiden nimet ja perheen nimi sekä siinä on mahdollisuus raportoida ajankäyttö yhdeltä kalenterin kuukaudelta. Tämä on lisävälineenä hyvä, jos halutaan nähdä yhdellä sivulla kuka on käynyt ja kuinka usein. Pohdittiin miten voisi avata kansion yhteiseen tietokantaan, jonne perhetyöntekijöillä ja sosiaalityöntekijöillä olisi käyttöoikeudet. Perhetyöntekijöiden kanssa käydyn keskustelun perusteella he ovat aiemmin käyttäneet kirjaamismallia, jossa näkynyt päivämäärät ja nyt he ovat muutaman vuoden käyttäneet pelkästään kirjaamistapana lyhyitä selontekoja, joista eivät erikseen päivämäärät näy. Käytännössä se on ns. kuukausiraportti nimeltään.

”Kirjaamisesta on keskusteltu perhetyöntekijöiden kanssa moneen otteeseen ja heidän mielestään tulisi selkeyttää ohjeita mitä kirjataan ja miten. Samoin perhetyöntekijät painottavat itse perheen tavoitteiden säännöllistä kertaamista ja arvioimista. Samoin haastatteluiden aikana nousee esille monesti, että kirjaamisessa tulisi näkyä alkutilanne ja keskivaihe työskentelyssä samoin kuin lopettamisen vaiheen erot. Toukokuun palaverissa kokeillaan case- menetelmää kahden perheen kohdalla. ”pk 05/07

5.4 Perhetyön ammatillisuuden ulottuvuudet

Perhetyön tavoitteena on, että perheet saisivat tarvitsemaansa tukea varhaisessa vaiheessa neuvolasta, päivähoidosta, koulusta, perheneuvolasta ja nuorisotyöstä. Tämä edellyttää moniammatillista sektoreiden välistä yhteistyötä. Varhaisen tukemisen ja eri hallintokuntien yhteisvastuu lasten hyvinvoinnista toteutuvat parhaiten jos eri ammattikunnat ja heidän tietämyksensä voidaan yhdessä hyödyntää lastensuojelun sosiaalityöntekijän tukemiseksi. Tällä tavalla tuki saavuttaa perhetyöntekijät ja silloin heidän on myös helpompi ottaa yhteyttä itse lapsen ja hänen perheensä parissa toimivien muiden ammattihenkilöiden edustajiin lapsen asioissa. (Taskinen 2007, 8.)

5.4.1 Moniammatillisuus

Moniammatilliseen perhetyöhön liittyvässä tutkimuksessa on alkukartoituksessa todettu perhetyön esteenä olevan keskustelu ja tiedon puute niin asiantuntijoiden kuin organisaatioiden välisessä toiminnassa. Yhteistyöosaaminen edellyttää arvo- ja tietopohjan selkiyttämistä keskustelujen avulla. Moniammatillinen työ edellyttää yhteistyötä jossa korostuvat yhteistyö- ja viestintätaidot. (Veijola, Isola & Taanila 2006, 193- 195.)

Haastattelussa perhetyöntekijöiltä kysyttiin miten voisit hyödyntää verkostoa paremmin nykyisessä työssäsi ja he vastasivat seuraavasti:

olemalla itse aktiivinen pitämällä verkostoa yllä, kokojana siinä(A)

neuvolan kanssa voisi tehdä enemmän yhteistyötä ja koulun kanssa on tehty yhteistyötä enne mutta on jäänyt pois(B)

koko juttu on mennyt takapakkiin ja oltu enemmän omissa oloissa ja ottais enemmän itse yhteyttä ja itse lähtee(C)

paljon paremmin ja voisi olla säännöllisesti palaverit neuvolan, perhepäivähoitajien kanssa, psykologin kanssa, koulun opettajien kanssa(D)

Moniammatilliseen yhteistyöhön liittyy monesti ennakko-odotuksia, sinänsä yhteisen tavoitteen määrittäminen auttaa yhteistyön aloittamista. Yhteistyön edistäjiä ovat myönteinen asennoituminen, ammattitaito, tavoitettavuus, fyysinen läheisyys, keskinäinen luottamus, epävirallisuus ja jatkuvuus. Yhteistyö tarkoittaa tiedottamista, työn organisointia, yhteisiä tilaisuuksia, yhteistä käytännön toimintaa. Yhteistyön ongelmia ovat ajan puute, fyysinen etäisyys, työntekijöiden vaihtuvuus, tiedonkulku ja yhteinen työnäkemys. (Pietilä, Eirola & Vehviläinen - Julkunen 2002, 149 -151.)

Perheiden kanssa työskenteleminen vaatii eri osaamisalueiden tukea toisiltaan. Tämä edellyttää, että jokainen ammattiryhmä laajentaa näkemystään toisen ammatin osaamisen kautta. Samalla tulee korostaa vanhempien ja lasten näkökulmien merkittävyyttä tasavertaisina ammattilaisten näkemysten kanssa. Samoin tulee pitää mielessä, että vuoropuhelua tulisi käydä vanhempien, lasten ja sosiaalialan eri ammattilaisten lisäksi terveydenhuollon, päivähoidon, koulun sekä muun verkoston kanssa. (Dufva -

Laitinen & Mönkkönen 1996, 93.) Moniammatillisuudesta huolimatta on tärkeää, että vastuu säilyy sosiaalityöntekijällä koska, kyseessä on lastensuojeluasiakkuus.

Keskustelun puuttuminen aiheuttaa sitä, että eri ammattiryhmien ja eri organisaatioiden edustajat ovat epäluuloisia toisiaan kohtaan. Päivähoidossa toteutetussa tutkimuksessa todettiin, että ammattihenkilö joka tuntee vain oman ammattinsa ajatteluja ja toimintamallit, on taipuvainen pitämään niitä ainoina oikeina. Yhteistyön kehittäminen on kasvuprosessi, jossa kaikkien osapuolien tulee osata tiedostaa erimielisyydet, tehdä ne näkyviksi ja mahdollisesti sopia. (Veijola, Isola & Taanila 2006, 193-195.)

Lastensuojelun avohuollon perhetyö perustuu paljolti moniammatillisuuteen, jolloin keskustelutaidot ovat keskeisessä roolissa. Tärkeää mielestäni on se, että tavataan perhettä yhdessä ja silloin voidaan katsoa perheen asioita eri näkökulmista ja tuoda esille niitä asioita, joita voidaan sen organisaation osalta tarjota. Moniammatillisuuden tuominen mukaan perhetyöhön vaatii työntekijältä laajaa näkemystä kokonaistilanteesta. Moniammatillisuuden tarpeellisuus on jokaisen perheen kohdalla eri prosessi. Samoin samat keinot eivät tepsivät joka perheeseen vaan jokainen perhe on oma yksilönsä ja tämä vaatii myös herkkyyttä ja tilannetajua.

5.4.2 Kasvatus

Tänä päivän perheiden tilanne vastata lasten normaalista kasvusta ovat olennaisesti huonontuneet. Johdantokappaleessa mainitaan perheiden kyvystä pärjätä lasten kasvatuksesta vaihtelevasti. Pahoinvoivien lasten lukumäärä on kasvanut viime vuosina ja suuria haasteita löytyy kotikasvatuksessa. Nämä ongelmat heijastuvat lasten kouluvaikeuksina, rikollisena käytöksenä, psyykkisinä ongelmina sekä päihteiden käytönä. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 7-9.) Arjen perusrakenteiden jäsentymättömyys katsotaan olevan uhkana lasten hyvinvoinnille. Jos vanhemmilta puuttuu kyky hoitaa arkiset perustaidot, kyky valmistaa ruokaa tai huolehtia kodin siisteydestä tai

käsitys rahankäytöstä, on ammattilaisen velvollisuus auttaa perhettä näissä asioissa eteenpäin. (Hurtig 2003, 85.)

Perhetyöntekijöiden vastausten perusteella voidaan nähdä yhtäläisyyksiä kirjallisuuden kanssa ja miten he kokevat perhetyön auttavan.

koulun käynti ja miten he arvostaa koulunkäyntiä(D)

sosiaalisesti(C)

perheen lapset oppisi sen normaalin elämän ja aamulla herätään syömään ja mennään kouluun ja tehdään koulutehtävät (B)

Huonot lapsuuden olot voivat vaikeuttaa myöhempää omaa pärjäämistä perhe- ja työelämässä (Raunio 2004, 231). Haasteena perhetyöntekijöille on arvioida miten kukin perheessä oppii asioita, joita on asetettu tavoitteisiin. Perhetyöntekijä voi yhdessä perheen äidin kanssa harjoitella ruoan laittoa alusta lähtien, eli mietitään mitä syödään, haetaan ohje ruoan laittoa varten, laaditaan ostoslista, käydään yhdessä kaupassa, valmistetaan ruoka yhdessä. Näin voidaan toimia aluksi. Sitten vähitellen vastuutetaan vanhempaa tekemään joku osio itsenäisesti ja tavoitteena on oppia tekemään ruokaa perheelle.

5.4.3 Yhteiskunnallinen hyöty

Yhden perhetyöntekijän vastauksista voidaan nähdä ja kuvitella jo kauaskantoisia vaikutuksia perhetyöstä, jossa perhetyöntekijä kannattaa lapsen kasvua ja kehitystä turvaamalla hänelle aikuisen sylin käynneillään ja antaa lapselle mahdollisuuden olla lapsi. Toisena nähdään merkitys siinä, että lasta autetaan perusasioissa kuten hygieniassa, joka auttaa lasta eteenpäin elämässä. Kolmantena kulmakivenä voidaan pitää oikean ja väärän opettaminen lapsille. Tämä on yksi vanhemmuuteen liittyvistä tärkeistä osa-alueista jota myös arvioidaan perhetyön käyntien yhteydessä ja nostetaan esille keskusteluissa vanhempien kanssa.

lapsia ja jos saa auttaa, että lapsi tulee syliin ja nauttii siitä joka kantaa lasta pitkään(D)

ja jos koululainen ei tiedä mitä on aamupesut ja pystytään auttamaan siinä”(D)

sekä käyttäytymällä mikä on oikein ja mikä on väärin(D)

Tärkeintä on räätälöidä perhetyö perheiden tarpeita vastaavaksi ja huomioida perheen kaikki jäsenet erikseen ja yhdessä. Perhetyön tavoitteista yleisimpiä ovat vanhemmuuden tukeminen ja sijoitusten ehkäiseminen. (Hurtig 2003, 27.)

6 TULOSTEN POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Perhetyön sisällön kehittämisen osa-alueeksi nousi tulosten perusteella perhetyöntekijöiden ammatillinen täydennyskoulutus. Vastausten perusteella koulutuksen tulee sisältää erityislasten tarpeita, perhetyön menetelmiä sekä päihteitä ja mielenterveysongelmia. Toiseksi vastauksista nousi perhetyöntekijöiden ohjauksen merkitys. Kehittämistehtävän tarkoituksena oli lastensuojelun perhetyön sisällön kehittäminen Ulvilassa ja sen myötä kartoittaa perhetyöntekijöiden ammatillista osaamista ja järjestää täydennyskoulutusta. Lisäksi tavoitteena oli suunnitella lastensuojelun perhetyön malli Ulvilaan. Kehittämistehtävä eteni suunnitelmallisesti ja alustavan aikataulun mukaisesti.

6.1 Täydennyskoulutuksen toteutus

Perhetyöntekijöiden vastauksista voidaan päätellä täydennyskoulutuksen tarpeen nousevan erityislasten kanssa työskentelyn valmiuksista päihteiden ja mielenterveyden kanssa työskentelyyn. Tämä asettaa haasteita riittävän kattavan koulutusohjelman löytämiselle perhetyöntekijöille. Teoriaosiossa kirjallisuudessa korostetaan perhetyön ammatin kehittämistä ja ammatissa kehittymistä osana sosiaalialan ammattilaisen eettisiä ohjeita, jossa korostetaan sosiaalialan ammattilaisen valmiutta kehittyä omassa ammatissaan. Perhetyöntekijöiden haastatteluista ei kuitenkaan noussut sel-

keästi että onko tieto, jota he tarvitsevat teoreettista tai enemmän käytännön tietoa perhetyön sisällön kehittämiseen. Kirjallisuuden perusteella perhetyöntekijä arvioi ja pohtii työnsä teoreettisia lähtökohtia, menetelmiä, toimintatapoja sekä lähtökohtia. Perhetyön sisällön kehittäminen sisältää kaikki nämä osa-alueet. Tarvitaan teoriaa, tutkittua tietoa sekä kykyä soveltaa sitä käytännön arjen asiakastilanteisiin.

Täydennyskoulutuksen toteuttamisesta käytiin perhetyöntekijöiden kanssa keskustelua koulutusvaihtoehtoista. Keskustelut käytiin perhetyön perusopintojen suorittamisesta avoimen yliopiston kautta Jyväskylän yliopistolle sekä Moniammatillisesti lasten ja nuorten erityistarpeita tukemaan (20 ov) Kankaanpäässä olevasta täydennyskoulutuksesta. Perhetyöntekijöiden mielestä Kankaanpään koulutus oli heidän oman työnsä kannalta mielenkiintoisempi ja kenties kattavampi. Kenenkään mielestä kirjallisten tehtävien tekeminen ei kiinnostanut perusopintojen suorittamiseksi. Koulutuksia vertaillessani mielestäni Kankaanpään opiston tarjoama lisäkoulutus vastasi tämänhetkistä tarvetta perhetyöntekijöiden täydennyskoulutuksesta (Taulukko 3).

Taulukko 4. Täydennyskoulutuksen aikataulu

Koulutuksen aihe	Ajankohta	Osallistujat
Ammatillinen täydennyskoulutus Kankaanpäässä laajuus 20 ov	Syksy 2007-keväät 2008	Kolme perhetyöntekijää
Satakunnan ammattikorkeakoulu Isät ja perhetyö	Tammikuu 2007	Perhetyöntekijät
Huolen puheeksiottamis koulutus	Noin kaksi vuotta sitten, osallistuvat uudelleen järjestettään	Perhetyöntekijät
Vanhemmuuden roolikartta.	Syksy 2007 aloitettu	Perhetyöntekijät

1. Opinnot Kankaanpäässä alkoivat syksyllä 2007 ja ne on mahdollisuus suorittaa työn ohella monimuoto-opiskeluna. Koulutuksen tavoitteena on syventää toimintaympäristöissä tarvittavaa erityispedagogista osaamista sekä kehittää perhetyön menetelmiä ja omaa työtä moniammatillisessa opiskeluryhmässä eri alojen asiantuntijoiden tukemana. (Liite 5.)

Perhetyöntekijöiden koulutus Kankaanpäässä on ammatillista täydennyskoulutusta (20 ov), johon sisältyy 21 lähiopetuspäivää. Yksi perhetyöntekijä opiskelee Harjavan sosiaali- ja terveysoppilaitoksessa, jossa hän suorittaa opintojensa aikana näyttöjä, joista itse olin yhden vastaanottajana elokuussa 2007.

2. Perhetyöntekijät ovat tämän kehittämistyön aikana osallistuneet tammikuussa Satakunnan ammattikorkeakoulussa järjestettyyn perhetyön opintojaksoon koskien isät ja perhetyö osana opinnäyteyötä ja täydennyskoulutusta. Palautteena heidän mielestään koulutukseen osallistuminen oli mielenkiintoista ja tarpeellista. Isien huomioiminen perhetyössä voi jäädä vähemmälle joskus, varsinkin jos he ovat työelämässä tai lapset asuvat äidin luona jonne perhetyötä tehdään.

3. Huolen puheeksi ottamiskoulutukseen perhetyöntekijät ovat osallistuneet pari vuotta sitten. Suunnitelmassa on heidän osallistuvan uudelleen heti kun koulutusta on tarjolla Ulvilassa.

4. Vanhemmuuden roolikartta työskentely aloitettiin syksyllä 2007. Verkostokartan ja tunnejanan käytöstä käytiin keskustelua. Perhetyöntekijät harjoittelevat itsenäisesti näitä ja voivat yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa toteuttaa niiden käyttöä perheissä.

Koulutuksen juurruttaminen käytäntöön tulee kestämaan pitkään, koska uusien työmenetelmien oppiminen vie aikaa. Perhetyön ohjauksessa voidaan hyödyntää uutta tietoa ja harkitusti juurruttaa uutta tietoa käytännön työhön. Parhaiten se tapahtuu oman motivaation kautta ja siten omaksuminenkin on helpompaa. Pohdittavaksi jää, onko tämä täydennyskoulutus Kankaanpäässä riittävän kattava teorian ja käytännön osalta, että se antaa riittävät valmiudet toimia tulevaisuuden lastensuojelun avohuollon perhetyössä perhetyöntekijänä. Nähtäväksi jää, antaako tämä koulutus riittävän vahvan pohjan ratkaisukeskeiselle perhetyölle sekä mahdollisesti vanhemmuuden arvioinnin valmiuksia perhetyön menetelmänä. Pohdittavaksi jää, tämän kehittämistyön kohdalla, millä koulutuksella on riittävä kyky tehdä menetelmällistä perhetyötä lastensuojelun perhetyössä. Perhetyöntekijältä vaaditaan ja on perusteltua odottaa laaja-alaista tietämystä ja osaamista elämän eri ilmiöistä. Uusien työmallien käyttöönotto asettaa suuria haasteita sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiolle. Nämä haasteet liittyvät toiminnan käytännön järjestelyihin, resursseihin ja henkilöstöön.

Työmallien uudeksi integroiminen edellyttää muutoksesta innostunutta työntekijää ja muutoksen hallintaa työyksikössä. Työntekijän työnkuva voi muuttua horisontaalisesti, jolloin työntekijän työnkuva laajenee. Työn laajentaminen pidentää työsuorituksen kestoa, vastuuta työn laadusta ja lisää vaihtelevuutta. Työn vertikaalinen laajeneminen lisää työn itsenäisyyttä ja vaativuutta. Tämän muutoksen aikana työntekijä tarvitsee tukea ja kannattelua, olivatpa työntekijät kuinka päteviä omassa tehtävässään. Aikaa muutokseen saattaa mennä jopa pari vuotta. Arvioitavaksi jää myöhemmin miten koulutus on vaikuttanut perhetyöntekijöiden työn kuvaan. (Korhonen & Sukula 2004, 80.)

6.2 Perhetyöntekijöiden ohjaus

Perhetyön ohjauksen käsite on laaja perhetyöntekijöiden näkökulmasta katsottuna vastauksissa. Vastauksista nousee tietoteknisen osaamisen lisääminen. Ulvilassa järjestetään vuosittain tietokonekursseja, joten jää perhetyöntekijän omaksi tehtäväksi hakeutua kurssille itselleen sopivana ajankohtana. Ohjausta perhetyöntekijät kaipaavat myös perhetyötilanteen purkamiseksi useammin kuin säännöllinen ohjausaika viikoittain.

Kysyttäessä perhetyöntekijöiltä mitä muuta hyötyä perhetyöllä on kuin taloudellinen, niin sosiaalisuus nousee esille. Samoin nousee perhetyön vaikuttavuus perimään, jolla voidaan opettaa toiselle sukupolvelle taitoja pärjätän omassa elämässään omillaan ilman perhetyön apua. Tämä vuorostaan vaatii perhetyöntekijän ja perheen välistä ohjausta. Tämä ohjaustaito kehittyy ammattitaidon kehittymisen myötä ja riittävä teoriapohja tukee ohjausta. Tässä tulee kuitenkin muistaa, mitä ohjaus on ja tarkoitus ei ole puolesta tekeminen vaan yhdessä tekeminen. Mutta joskus voi olla tilanteita, että ohjaus tarkoittaa puolesta tekemisen ja näin mallin näyttämisen, jonka jälkeen voidaan vastaa saavuttaa ohjauksellinen taso, jossa kuljetaan vierekkäin perhetyön eri tilanteissa. Samoin perhetyöntekijöiden ohjauksen osalta tulee säännöllisesti käydä läpi mistä on aloitettu ja missä ollaan ja mitä voidaan tehdä jotta tavoitteet saavutettaisiin. Sosiaalityöntekijä on vastuussa perhetyön onnistumisesta tekemällä päätöksen perhetyön aloittamisesta. Kysymykset joita sosiaalityöntekijä esittää ovat in-

terventioita, väliintuloja ja vuorovaikutuksen työvälineitä joiden avulla ohjattavalle tarjotaan tilaisuus omien päämääriensä pohtimiseen ja muokkaamiseen. (Onnismaa 2007, 33.)

Ohjauksen lähtökohdaksi tulee ottaa laajin mahdollinen ymmärtämiskäsite ja siten voidaan sanoa ymmärtämisen ja mielen tai merkityksen vastaavan toisiaan. Ihminen ymmärtää tulkitsemiaan elämyksiä ja näitä ihminen tulkitsee puhtaasti ulkoisten kokemus-kokonaisuuksien pohjalta. Toisen ymmärtäminen perustuu ymmärtäjän itsetulkintaan ja se tarkoittaa toisen mielenjuoksun tulkintaa ulkoisten tapahtumien antamien vihjeiden perusteella. Näiden kohteina ovat se missä mielekkyyssyhteydessä tulkittava elämys on toiselle samoin, kun hänen elämyksensä muodostavat vaiheittaisessa rakentumisessa ja kääntyy näiden elämysten puoleen. (Schütz 2007, 197, 206.)

Perhetyöntekijöiden ohjauksen toteuttamisessa perhetyöntekijät hyötyvät dialogisuuden harjoittelemisesta, jolloin eri näkökulmat saadaan esille sekä case- menetelmän käyttöön ottamisesta ohjausvälineeksi. Perhetyöntekijöiden vastauksista korostui case-menetelmän hyödyllisyys ohjaus menetelmänä, koska he tarvitsevat vastaustensa perusteella tavoitteiden muistutusta ja selkeyttämistä.

Case-menetelmän käyttöä harjoiteltiin perhetyönohjauksessa 31.5.2007 ensimmäistä kertaa. Aloitimme ensimmäisestä perheen tapaamiskerrasta ja kävimme läpi lähtötilanteen. Samalla katsoimme silloin asetetut tavoitteet perhetyölle. Vertasimme näitä asioita kirjaukseen siltä ajalta ja mietittiin miten perheessä toimittiin perhetyön aloitusvaiheessa ja mitä siitä kirjattiin ja miten. Seuraavaksi pohdittiin tämän hetkistä vaihetta ja vertailimme kirjausta ja tavoitteita. Yhteisen mielipiteen mukaan pääsimme yhteisymmärrykseen siitä, että tavoitteet ja keinot tulee näkyä kirjauksessa ja jatkamme perheiden läpikäyntiä tätä menetelmää käyttäen kolme kertaa ja samalla kerään materiaalia siitä miten tavoitteet tulisi kirjata sosiaalityönosalta ja miten perhetyöntekijöiden kirjaamista voidaan kehittää. Case-menetelmää voidaan myös yhdistää dialogisuuteen, koska molemmissa katsotaan asiaa monesta eri näkökulmasta ja käydään avointa keskustelua asiasta ja huomioidaan eri näkökulmia asiaan. Case-menetelmä toimi hyvin perhetyön ohjauksen välineenä, jolloin perheen kokonaistilanne käytiin läpi alusta loppuun asti tai siihen asti jossa oltiin ja pilkottiin ne pieniin osa-alueisiin. Tässä oli nähtävänä miten tavoitteisiin oli päästy ja mitä vielä voisi

tehdä jotta saavutettaisiin asetetut tavoitteet. Tässä vaiheessa voidaan tuoda esille teoriaosuudessa käsitelty perhetyön teoriat ja miettiä miten hyödyntää ratkaisukeskeistä, systeemistä ja sosiaalipedagogista näkökulmaa perhetyön ohjauksessa ja käytännön työssä. Haasteena työyhteisölle on käytännössä ottaa uudet työtavat käyttöön ja aika joka siihen kuluu.

Ohjaukskysymyksiksi hyvinä on todettu mitä-, miten- ja milloin kysymykset, joiden avulla ohjattava voi kertoa, miten hän kokee jonkin asian ja miten se häneen vaikuttaa. Näin vältetään selittämiseltä. Avoimet kysymykset auttavat tutkimaan toisen elämänkenttää ja ne lisäävät ohjaajan ja ohjattavan yhteistä ymmärrystä. Ohjauksessa piirtäminen auttaa näkemään ohjattavan vuorovaikutussuhteita, huolenaiheita, vahvuuksia, tarpeita ja tavoitteiden toteutumisen mahdollisuuksia ja esteitä. (Onnismaa 2007, 34- 35.)

6.3 Dokumentointi

Perhetyöntekijöiden vastauksista ilmenee epäselvyys mitä pitää kirjata ja kuinka paljon. On varmaan epäselvää perhetyöntekijöille mitä he kirjavat omiin tietoihinsa ja mitä siitä siirtävät sosiaalityöntekijälle tiedoksi. Näin ollen on helpoin ratkaisu aluksi aloittaa kansion avaamiselle yhteiseen tietokantaan, jonka jälkeen perhetyöntekijät aloittavat tavoitteellisen kirjaamistyylin jokaisen lapsen kohdalla joka käynniltä sekä kirjaavat kokonaistilanteen. Näistä perhetyöntekijöille tulee antaa kirjalliset ohjeet ja ohjeistusta kun perhetyön kirjaamisesta valmistuu ohjeistukset lähiaikoina.

Dokumentoinnin kehittäminen ja toteutuminen sosiaalitoimen tietokantaan tehtiin elokuussa 2007, jolloin laadittiin kansio, jonne voi tallentaa perhetyön raportit. Tämän avulla raportit ovat luettavissa niin perhetyöntekijöillä kuin sosiaalityöntekijöilläkin. Perhetyön aloituslomakkeen tallentaminen samalle asemalle ja suunnitelmien tallentaminen tapahtuu myös samalle asemalle. Kun Ulvilassa siirrytään toiseen tietokantaan, voidaan tiedostot siten siirtää suoraan uuteen tietokantaan. Näin ollen perhetyön raportteja ei lähetetä liite tiedostoina sähköpostin välityksellä. Perhe- ja lapsikohtaiset tiedostot ovat myös luettavissa, vaikka oma sosiaalityöntekijä ei olisikaan

paikalla ja sijainen voi hakea tiedon määrättyltä asemalta. Kirjaamiseen tullaan uuden lastensuojelulain myötä kiinnittämään enemmän huomiota.

6.4 Yhteenvedoa ohjauksen ja dokumentoinnin merkityksestä perhetyössä

Perhetyön tavoitteet nousivat esille tässä kehittämistyössä dokumentoinnin yhteydessä, miten kirjataan tavoitteet ja miten niitä seurataan käytännön työssä. Kehittämistehtävän teoriaosuudessa todettiin, että perhetyötä tehdään monella eri tavalla ja monesta eri lähtökohdasta. Ratkaisukeskeinen työ on yksi hyväksi todettu toimintatapa lastensuojelun perhetyömenetelmäksi. Ratkaisukeskeinen työ vaatii huolellisen alkukartoituksen perheen tämän hetkisestä tilanteesta sekä asioiden pilkkomiseen pieniin osiin sekä konkreettisesti asettamaan tavoitteet jotka ovat pienet ja saavutettavissa olevat. Asetetaan tavoitteet ja työskentelyn tuloksia arvioidaan perhekohtaisesti, mutta väliarvioinnin ajankohta asetetaan tavoitteeksi, jolloin arvioidaan miten tavoitteeseen on päästy tai missä vaiheessa työskentelyä ollaan tavoitteisiin nähden. Joskus voidaan todeta, että tarvitaan uusi tapaaminen ja mietitään tavoitteet uudelleen. Tämä vaatii perheeltä sitoutumista perhetyöntekijöiden käynteihin perheessä säännöllisesti sekä myös luottamuksen syntyä perhetyöntekijöiden ja perheen jäsenten välillä.

Perhetyöstä laaditaan suunnitelma, joka voidaan liittää lastensuojeluasiakkaan asiakassuunnitelmaan, mutta perhetyön suunnitelma ei ole lastensuojelulain mukaan riittävä yksinään lastensuojeluasiakkaalle. Perhetyön suunnitelmassa tulee kirjata tavoitteet tärkeysjärjestyksessä sekä osallisten osapuolten roolit ja selkeät tehtävät. Seuraavaksi kirjataan toimintatavat, joilla pyritään muutos saamaan aikaan kuten palvelut joita käytetään esimerkiksi terapia, tapaamiset, päivähoito ja koulu. Samoin kirjataan aikaväli, jolloin tämä tehdään sekä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan tapaamiset kirjataan. Suunnitelmaan listataan keinot joilla edistymistä seurataan. Keinot ovat ne tavat, joilla sopimukseen neuvotellaan muutoksia ja käytännön järjestelyt (Rostila 2001, 77–80.) sekä riittävän hyvä suunnitelma ja vaikutusten arviointia. (Sinkkonen 2001, 169).

Asiakkaan tukeminen ja seurannan järjestäminen ovat tavoitteiden asettamisen lisäksi merkittävä osa perhetyötä. Tavoitelähtöisessä työssä saavutuksia tarkastellaan

työskentelyn tavoitetta vasten. Tärkeää on, että asiakkaan saavutukset todetaan selkeästi ja että niitä arvostetaan. Saavutusten tarkastelussa on hyvä käyttää lähtökohtana työskentelyn arvioinnissa käytettyjä välineitä. Tapauskohtaisessa arvioinnissa mitataan toistuvasti ja toistuvan mittauksen avulla saadaan tietoa asiakkaan edistymisestä, eli onko ja missä määrin työskentelyn tavoite on saavutettu. Tätä varten on työskentelyn alussa tärkeää määritellä mahdollisimman täsmällisesti se tavoitetaso jonka saavuttamiseen työskentelyllä tähdätään. (Rostila 2001, 88- 91.)

6.5 Kehittämistehtävän tulosten luotettavuus

On tärkeää, että kehittämistehtävän analyysiin ja tuloksiin voidaan luottaa. Kehittämistehtävän aineistoa alettiin kerätä tammikuussa 2007 ja lopetettiin syyskuussa 2007. Aineiston analyysivaihe alkoi keväällä 2007 ja jatkui koko kesän 2007. Aikaa on kulunut paljon kehittämistyön kirjoittamiseen. Koko prosessin aikana materiaalia on jäänyt paljon pois ja uusia asioita on nostettu esiin. Varsinkin teoriaosuus on tarkentunut opinnäytetyö prosessin loppuvaiheessa ja tämä on kirjoittajalle merkinnyt sitä, että näkyviin on noussut käytettävissä olevasta tutkimuskirjallisuudesta ja aineistosta kaikkein olennaisin. Toisaalta voidaan todeta, että aineisto on hyödynnetty tarkasti.

Toimintatutkimuksen luotettavuuden edellytyksiä ovat tutkija ryhmän korkeatasoinen osaaminen ja havaintokyky ja systemaattisen henkilökohtaisen ja henkilöiden välisen kehityssuunnitelman laatiminen. Validia toimintatutkimusta ei myöskään voida tehdä yksin. Toimintatutkimukseen liittyy ryhmä ihmisiä, jotka reflektovat jatkuvasti tutkijan kanssa. Systemaattinen palaute on tärkeää toimintatutkimuksessa, koska aineistoa ei kerätä yhdellä kertaa, vaan se edellyttää monia kierroksia. Näin validi toimintatutkimus perustuu monen erilaisen tiedon hyvään vuorovaikutukseen. (Anttila 2005, 444.) Tässä kehittämistyössä on tuloksia kerätty havainnoimalla, haastatteleamalla, keskustelemalla ja case-menetelmän avulla sekä kirjallisuuden avulla. Näin voidaan todeta, että on saatu laajalti tietoa ja sen välillä on käyty vuorovaikutusta analyysi vaiheessa. Raportointi on myös tärkeä vaihe pohtiessa tulosten luotettavuutta, koska tuloksista tulee käydä analyttistä keskustelua vähintään tutkimusryhmän jäsenten, mutta myös ulkopuolisen kanssa. (Anttila 2005, 447). Tämän kehit-

tämistyön tuloksista on käyty keskustelua perhetyöntekijöiden kanssa koulutukseen liittyvistä vastauksista keväällä 2007, jossa, läsnä olivat perhetyöntekijät ja heidän esimiehensä. Perustelut täydennyskoulutuksen tarpeesta nousee perhetyöntekijöiden vastauksista. Keskustelun edetessä päädyttiin osallistumaan koulutukseen Kankaanpäässä, jolloin heillä olisi mahdollisuus muiden opiskelijoiden vertaistukeen eri aloilta ja käydä keskustelua vertaistukiryhmässä. Ulkopuolisen kanssa on käyty keskustelua kehittämistyö seminaarissa kesäkuussa, jossa ulkopuolisiksi voidaan katsoa opiskelijaryhmä jolle työ esitettiin. Siinä tilaisuudessa kehittämistyön tuloksia pohdittiin ja esitettiin kysymyksiä niistä.

Osallistuvassa toimintatutkimuksessa voidaan mielestäni yhtyä postmoderniin näemykseen, että toimintatutkimus ei tarkoita kehittämisellä yksin muutosta parempaan, vaan joskus myös huonompaan suuntaan menemistä. Toiseksi kehityksen kaikkia näkökulmia ei voida havainnoida ja mitata. Tällä viitataan siihen että se mikä yhdestä näkökulmasta on edistyksestä, on toisesta näkökulmasta tuhoisaa. (Heikkinen ym. 2006, 83.) Tässä voidaan miettiä miten perhetyössä kaksikasvoisuus näkyy ja tutkimus saattaa tehostaa perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden osallistumista sekä tuottaa uusia toimintamalleja perheiden kanssa. Samalla yhteistyön ja toimintatutkimuksen vaatima aika voi vähentää perhetyöntekijöiden ja perheiden vuorovaikutusta, koska perhetyöntekijä kiirehtii perheistä koulutuksiin ja muihin kehittämistilaisuuksiin. Näin sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden keskeisen yhteistyön lisääminen haittaakin varsinaista perhetyötä ja sen tehtävää. Toisaalta, joku voi kehittää omaa työtään niin paljon, että perhe kärsii ja hän ajautuu perhekriisiin ja jopa voi uupua työhönsä. Toimintatutkimuksen taustalla on usko jatkuvaan edistykseen. (Heikkinen, ym. 2006, 82 - 84.) ja kehittämistehtävän tarkoitus oli pystyä vastaamaan työn asettamiin tarpeisiin koko täydennyskoulutuksen aikana.

6.5.1 Kehittämistehtävän analyysin luotettavuus

Luotettavuuden kannalta sisällön analyysin ongelmana on se, ettei tekijä kykene tarkastelemaan analyysiprosessia objektiivisesti, vaan tulos perustuu tutkijan subjektiiv-

viseen näkemykseen asiasta. Haasteellisena sisällönanalyysissä pidetään se, miten tekijä kykenee pelkistämään aineoston ja muodostamaan siitä kategoriat niin että ne kuvaavat mahdollisimman luotettavasti ilmiötä. Tulosten luotettavuuden kannalta on tärkeintä, että tekijä kykenee osoittamaan yhteyden tuloksen ja aineiston välillä. Tutkija on myös eettisesti vastuussa siitä, että tutkimustulos vastaa aineistoa. Sisällön analyysin luotettavuutta voidaan arvioida joko face-validiteetilla tai yksimielisyyskertoimella. Tässä kehittämistyössä käytettiin face-validiteettia, koska kohderyhmä oli perhetyöntekijät. Face-validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tulos esitetään niille, jotka ovat tuttuja ilmiön kanssa ja pyydetään heitä arvioimaan, vastaako tulos todellisuutta. Tällaisia henkilöitä ovat he joita tutkimusaineistot koskevat tai he jotka ovat muuten tuttuja tutkittavan ilmiön kanssa. (Kyngäs 1999, 10.) Arvioiminen tapahtui käymällä keskustelua perhetyöntekijöiden kanssa heidän vastauksistaan analyysin jälkeen ja perhetyöntekijät olivat sitä mieltä että tulokset vastasivat todellisuutta.

6.5.2 Perhetyön ja kehittämistehtävän eettiset haasteet

Eettisyyden osalta oma ammatillinen koulutus ja kehittäminen ovat perusedellytykset perhetyölle. Perhetyöntekijät toimivat sosiaalitoimen alaisuudessa ja perhetyö jota tehdään, on lastensuojelulain mukainen avohuollon tukitoimi. Mikä on riittävä perhemäärä, kun uusia työmuotoja ajetaan sisään. Tämä pitää arvioida tapauskohtaisesti ja tilanteiden mukaan, onko edes mahdollista juurruttaa montaa uutta työtapaa yhdellä kertaa. Mikä merkitys perhetyön kehittämisellä on? Perhetyöntekijöiden uusien työmenetelmien käyttöön ottaminen työssään vaatii ohjausta ja uusiin toimintatapoihin kannustamisen. Vakiinnuttamiseen ei kiinnitetä riittävästi huomioita ja siihen tarvitaan uutta toimintatapaa tukevia teknisiä, fyysisiä ja organisatorisia ratkaisuja. Fyysiset järjestelmät voivat olla tilaratkaisuja, tietojärjestelmät, mittaus ja palkitseminen, viestinnän lisääminen ja kannustaminen. Tuen ilmaisulla kehitystä voi ohjata haluttuun suuntaan ja ohjauksen ja tuen tarve vähenee kun perhetyöntekijät itse huomaavat uusien toimintatapojen hyödyllisyyden. (Lanning, Roiha & Salminen 1999, 296–298.) Yhteiskunnan lapsiperheille tarjoamat palvelut ja taloudellinen tuki auttavat perheitä heidän kasvatustehtävässään. Äitiys- ja lastenneuvolat, koulun oppilashuolto, päivähoito, kouluterveydenhuolto ja nuorisotyö tukevat lapsen ja nuoren

kasvua ja perheen hyvinvointia jonka myöden ehkäisevät lastensuojelun tarvetta. Monesti edellä mainittujen instituutioiden henkilöstö havaitsee ensimmäisenä asiakkaiden ongelmatilanteet. (Paavola, Rousu & Laiho 2005, 15- 29.)

6.6 Kehittämistyöprosessin arviointi ja jatkokehittämishankkeen ideointia

Tämän kehittämistyön kirjallisen tuotoksen valmistumisajankohtana perhetyöntekijät olivat aloittaneet täydennyskoulutuksen Kankaanpäässä. Kehittämistyöprosessi kulki mielestäni perhetyöntekijöiden työtä palvelevana kartoittajana. Jatkuva reflektointi perhetyöntekijöiden kanssa on ollut edistävänä tekijänä tässä työssä. Mielestäni perhetyöntekijöiden kanssa on käyty avointa keskustelua täydennyskoulutuksen merkityksestä heidän työlleen.

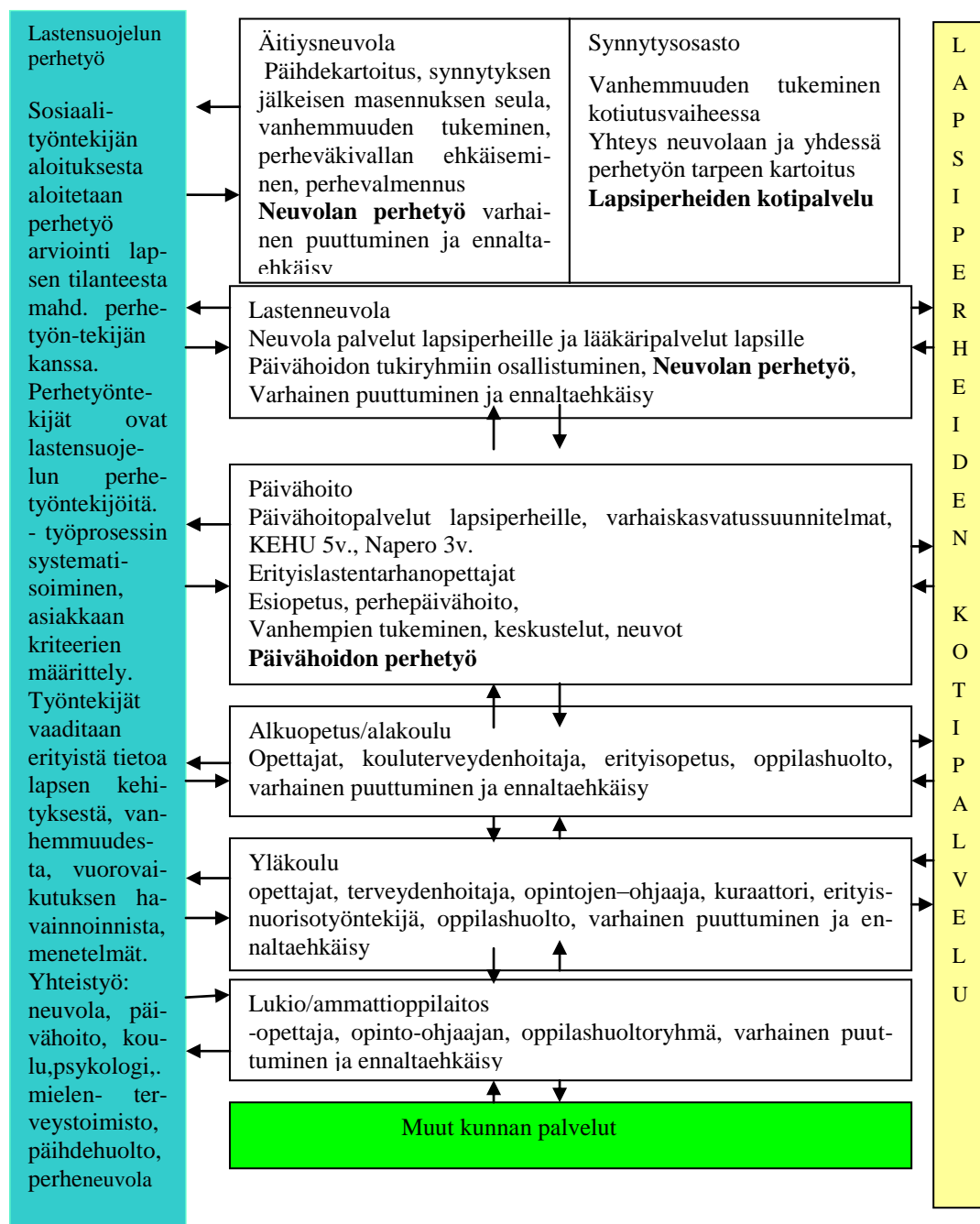
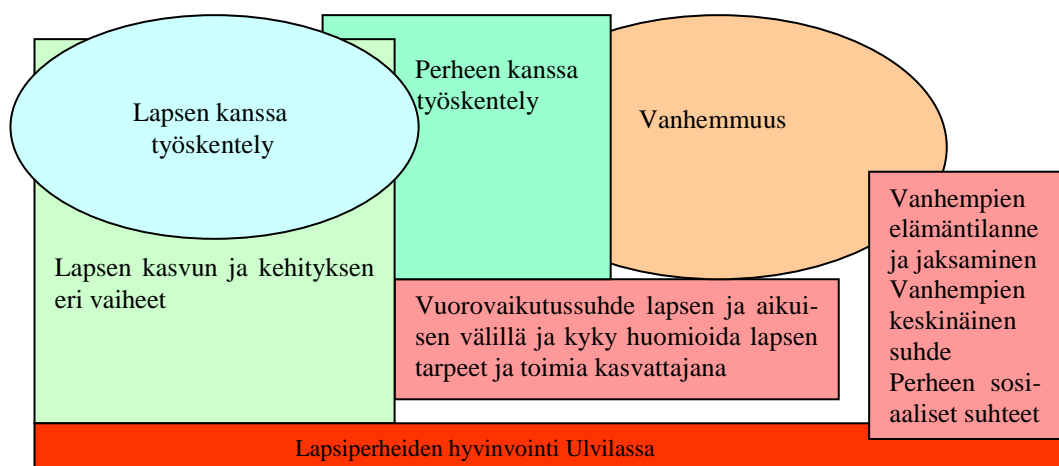
Perhetyöntekijöiden ohjauksen avaaminen tässä kehittämistyössä on osoittanut perhetyöntekijöille ohjaukseen laajuuden ja sisällön vaativuuden. Näin ollen ohjaus ja siihen osallistuminen vaatii panostamista molempien osapuolien osalta sekä dialogisuuden harjoittelua. Case- menetelmän käyttäminen perhetyöntekijöiden ohjauksessa on mitä todennäköisimmin käyttökelpoinen työväline, samoin kuin piirtotaulu johon voi piirtää kaavioita. Dokumentoinnin osalta tullaan perhetyössä kiinnittämään enemmän huomioita kirjaamiseen ja tulevaisuudessa tullaan kirjaamista ohjeistamaan valtakunnallisesti.

Koulutuksen ja perhetyöntekijöiden ohjauksen merkityksellisyys työssä ja sen kehittämisestä korostuu, monessa kunnassa ei ollut mahdollista saada lapsiperheille taroitettua kotipalvelua. Perhetyöntekijät työskentelevät irrallaan ja yksin. Osaava lastensuojeluprojektin loppuraportissa (1/2003) mainitaan myös kuinka pitkään perhetyöntekijöiden koulutuksen eri vaiheet ovat kestäneet ja miten niitä juurrutetaan omaan työhön vähitellen. (Laiho & Ritala-Koskinen 1/2003.) Kehittämistyön jatkamiseksi ja sen tavoitteiden juurruttaminen työyhteisöön vie aikaa. Näihin eri osalualueisiin vaikuttaa kuitenkin ensisijaisesti perhetyöntekijöiden omat valmiudet muutoksesta, heidän ihmiskäsityksensä, menneisyytensä ja elämäntarinansa. Nämä vaikuttavat siihen miten perhetyöntekijät asennoituvat täydennyskoulutukseen ja siihen sitoutumiseen. Työn vakiinnuttaminen on merkityksellinen tässä vaiheessa, koska

oman työn pysyvyys on merkityksellistä työkäytäntöjen juurruttamiselle. (Ervast & Tuulensalo 2005, 120- 125.) Tämän lisäksi kaikki kehittämistyöt tarvitsevat organisaation tuen ja katson kehittämistyön olevan sopiva juuri tässä vaiheessa Ulvilan organisaatiomuutosta, jossa sosiaali- ja terveystoimi yhdistetään sekä lastensuojelulaki uudistuu.

Valtakunnallisen sosiaalialan kehittämishankkeen yhtenä osahankkeena oli laatia kehittämisohjelma. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa kyselyssä tiedusteltiin ikäryhmittäin. Nolla- kuusi vuotiaiden (0-6v) kyselyssä haluttiin selvittää, mitkä hyvinvoinnin alueiden osa-alueet ovat kunnossa ja mitkä aiheuttavat huolta sekä mitä parannuskeinoja kunnissa voidaan suorittaa (Paavola, ym. 2005, 12). Kaikkien vastausten perusteella päivähoito alle kouluikäisten hyvinvoinnin osa-alueista oli parhaiten hoidettu (41 prosenttia). Toiseksi paras oli terveydenhuolto, jossa erityisesti neuvolapalvelut olivat hyvin järjestetty (14 prosenttia). Vain 8 prosenttia kaikista vastauksista nostaa esille vanhempien huolenpidon, turvallisuuden ja lapsen terveyden oleva ne hyvinvoinnin alueet jotka on hyvin hoidetut. Seitsemän ja seitsemäntoista vuotiaiden (7-17v.) ikähaarukassa todettiin perusopetuksen olevan hyvin järjestetty, (27 prosenttia) olivat sitä mieltä ja jos, huomioidaan ja yhdistetään kaikki kouluun liittyvä toiminta (perusopetus, oppilashuolto ja muu kouluverkko) vastausprosentti oli (46 prosenttia). Harrastusmahdollisuudet olivat toisella sijalla. Huolenaiheet lasten ja nuorten hyvinvoinnista, alle kouluikäisten hyvinvoinnin parantamiseksi kunnissa, tulisi hyödyntää osaamista ja vanhemmuuden tukemista erilaisissa kehittämishankkeissa. Samoin alle kouluikäisten hyvinvointia pyritään kuntien mukaan kohentaa perhetyön keinoin sekä päivähoitoa, vanhempien neuvontaa ja moniammatillista yhteistyötä lisäämällä. Nämä toimet tulevat tueksi vanhemmuuden moninaisiin ongelmiin, joita nähtiin keskeisimmiksi hyvinvoinnin uhiksi. Oppilashuollon kehittämisen avulla parannetaan kouluikäisten hyvinvointia, samoin päihdetyö ja nuorten osallistumismahdollisuuksia parannetaan. (Paavola, ym. 2005, 15- 19.)

Lastensuojelun perhetyö on yksittäisenä kehittämistoimena tärkein keino kehittää riskioloissa elävien lasten hyvinvointia. Tämän jälkeen vanhemmuuden tukeminen, moniammatillinen yhteistyö, ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen. (Paavola, ym. 2005, 26.)



Kuvio 4. Perhetyön malli Ulvilassa kehittämistyön jatkumona

Jatkokehittämishankkeen ideointia Ulvilassa olen vienyt eteenpäin seuraavasti ja ne voidaan havainnollistaa kuviossa perhetyön malli Ulvilassa kehittämistyön jatkumona. (Kuvio 4) Kokonaisuuden laatimisessa olen hyödyntänyt valtakunnallista sosiaalialan kehittämishankkeen osa-hanketta (Paavola, ym.2005), Mylläriniemen julkaisu (6 /2007) lastensuojelun perhetyöstä sekä keskustelua, jota on työyhteisössä käyty perhetyön kehittämisestä sosiaali- ja terveysjohtajan kanssa. Perhetyön kehittämisestä neuvolassa ja päivähoidossa näkyy korostettuna kuviossa. Perhetyön mallin rakentamisessa voidaan mielestäni myöhemmin hyödyntää englanninkielistä materiaalia, josta voidaan laatia erilaisia lomakkeita työntekijän avuksi jäsentämään omaa työs-kentelyään. Näitä voidaan hyödyntää mielestäni neuvolan, päivähoidon ja lastensuojelun perhetyössä. Rakenteet lastensuojeluperheiden arvioimiseksi (Framework for the assessment of children in need and their families) jossa materiaalina on laadittu haastattelulomakkeet lapsille heidän eri ikäkausinaan sekä heidän vanhemmilleen.

Tämän lisäksi jatkokehittämishaasteena lastensuojelun avohuollon perhetyölle ehdotan menetelmällistä vaikuttavuus tutkimusta, jossa perhetyöntekijöiden täydennyskoulutuksen jälkeen aloitetaan perhetyön vaikuttavuuden seuranta.

7 LÄHTEET

- Aaltonen, S. & Kurvinen, K. 2004 Oulun keskustan avoimen päiväkodin vanhempien kokemuksia vertaistuesta. Teoksessa Puroila, A-M (toim.) Kehittyvä perhetyö. Pohjois – Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu. Oulu. Oulun painatuskeskus, 110 -111.
- Alasuutari, P. 2001 Laadullinen tutkimus. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy
- Anttila, P. 2005. Ilmaisui, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Akatiimi Oy.
- Berg, B. 1989. Qualitative research methods for the Social Sciences. United States of America. Allyn & Bacon.
- Dufva - Laitinen, V. & Mönkkönen, K. 1996. Vaihdettaanko joukkuetta? – Lapsen kuunteleminen perhekeskeisessä työssä. Teoksessa (toim.) Metteri A. Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Helsinki. Oy Edita Ab, 93.
- Ervast, S-A & Tulensalo, H. 2005. Sosiaalityötä lapsen kanssa- Kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämisestä. Heikki Waris-instituutti Kohtaavaa lastensuojelua. [viitattu 2.12.2007]
<http://www.hel2.fi/waris/julkaisut/Kohkaraportti.pdf>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7.painos Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Framework for the assessment of children in need and their families – pack. The assessment framework, practice guidance, questionnaires and scales, assessment recording forms. [viitattu 19.11.2007]
http://www.dh.gov.uk/en/Publicationsandstatistics/Publications/PublicationsPolicyAndGuidance/DH_4008144
- Grbich, C. 1999. Qualitative research on health An introduction. London Thousand Oaks New Delhi. SAGE Publications (first published by Allen& Unwin Australia)
- Heikkinen, H. , Huttunen R., Moilanen P., 1999.(toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva. WSOY-kirjapainoyksikkö.
- Heikkinen, H., Rovio, E., & Syrjälä, L. 2006. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa. Dark Oy
- Heino, T., Berg, K., & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyksiä. Aiheita 14. Helsinki. Stakes.
- Hirvonen, E., Koponen, P. & Hakulinen, T. 2002. Yksilö, perhe ja yhteisö muutoksessa: näkökohtia terveyteen. Teoksessa Pietilä, A-M., Hakulinen, T.,

Hirvonen, E., Koponen, P., Salminen, E-M. & Sirola, K. (toim.) *Terveyden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät*. WSOY. Helsinki, 36-37.

Huolen vyöhykkeistö .[viitattu 26.11.2007](Liite 2.)<https://info.stakes.fi/verkostomenetelmät/FI/vyohykkeisto/index.htm>

Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemissa – etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännössä. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino.

Häggman-Laitila, A. 2001. Lapsiperheprojekti ja varhainen tuki perheiden arjenhallinnassa. Teoksessa Pietilä, A-M., Vehviläinen- Julkunen, K., Häggman – Laitila, A. & Saastamoinen, H-M (toim.) *Preventiivinen perhehoitotyö Terveyttä edistävien työmenetelmine arviointia Lapsiperhe- projektissa*. Kuopin yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 27. Kuopio. Kuopion yliopiston painatuskeskus, 13- 29.

Häggman- Laitila, A. 2002. Varhainen tuki lapsiperheiden terveyden edistämisessä. Teoksessa Pietilä, A-M., Hakulinen, T., Hirvonen, E., Koponen, P., Salminen, E-M., Sirola, K.(toim.) *Terveyden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät*. Juva. WS Bookwell Oy, 173- 175.

Insoo, Kim Berg, 1991. *Perhekeskeisen työn opas*. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Johansson, Hansen, Pennola, Havukainen & Orakoski 2003. *Perhepyykki- sinittelystä elämänhallintaan* Suomen Kasvatus ja perheneuvontaliitto ry Helsinki .Yliopistopaino.

Jones, L. & Rose, W. 2001. *Social Services and Health promotion: Towards Independence and Empowerment*. Teoksessa Edited by Scriven, A. & Orme, J. *Health Promotion professional perspectives*. Wales. GB. Creative Print & Design, 95.

Järventie I. 2001. Eriarvoisen lapsuuden muotokuvia. Teoksessa Järventie, I., & Sauli, H. (toim.) *Eriarvoinen lapsuus*. Porvoo. Ws Bookwell Oy, 112.

Kallio, T. 2006. Lapsen asema Euroopan unionissa nykytila ja haasteet. *Qua vadis Euroopan unioni?* Teoksessa Kallio, T. & Ojala, U. *Lapsi ja perhe Euroopan unionissa*. Lastensuojelun Keskusliitto. Gummerus Kirjapaino Oy, .20.

Karhukuntien lastensuojelun perhetyön kehittämishanke. 1.8.2002- 31.12.2003. *Perhetyön palveluketju*.

Kekkonen, S. 1980. Teoksessa Tarmio H. *Ajatuksia äideistä, isistä ja lapsista laitokset* Porvoo. WSOY:n graafiset laitokset, 55.

Kiikkala, I. Henkinen pahoinvointi- uusi ja kasvava haaste? Teoksessa Vuorenkoski, L. Konttinen, M., Sinkkonen M.(toim.) *Signaaleja*. Stakesin tulevaisuusraportti 2007. Stakes työpapereita 30/2006, 36.

Keen, J. & Packwood, T. Qualitative research: Case study evaluation BMJ 1995;311: 444- 446(12August)[viitattu11.11.2007]
<http://www.bmj.com/cgi/content/full/311/7002/444>

Kemppinen, P. 1999. Nuoriso 2000. Nuorisotyön käsikirja. Vantaa. Kannustusvalmennus P & K Oy.

Kiviniemi, K.1999.Toimintatutkimus yhteisöllisenä projektina. Teoksessa Heikkinen H., Huttunen R., Moilanen P., (toim.) Siinä tutkija missä tekijä Toimintatutkimuksenperusteita ja näköaloja. Juva. WSOY, 66, 68- 69.

Korhonen, A. & Sukula, S. 2004. Vauvaperhetyö. Juva. WS Bookwell.

Kuikka, M. 2006 Eurochild- yhteistyötä lasten köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä vastaan. Teoksessa Kallio, T. & Ojala, U. Lapsi ja perhe Euroopan unionissa. Lastensuojelun Keskusliitto, Gummerus Kirjapaino Oy, .60- 61.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. Sisällön analyysi HoitotiedeVol.11,no 1/99 (3-12)

Kääriäinen, A. 2006. Lapset sosiaalityön asiakasdokumenteissa. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A & Törrönen, M. Lapset ja sosiaalityö. Koh- taamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Juva. Ws Bookwell Oy, 45.

Laiho, K. & Ritala-Koskinen, A. (toim.).LASTENSUOJELU OSAAMISKESKUKSENPILOTTINA - Osaava lastensuojelu –projektin lop- puraportti. Pikassos Oy Sosiaalialan osaamiskeskus Kanta-Hämeessä, Pirkan- maalla ja Satakunnassa. Raportteja 1/2003 2ISBN 952-5536-00-9. Domus- Offset Oy Tampere 2003[Viitattu 18.11.2007]
http://kotisivut.ainaratkaisu.fi/data/gfm/files/W/274_osla-loppurap.pdfviitattu

Lastensuojelun kehittämisohjelma 2004- 2007. Sosiaali- ja terveysministeriö.[Viitattu 2.12.2007]
<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2006/11/hl1162450746417/passthru.pdf>.

Lastensuojelun Keskusliitto Lapsen hyvä elämä 2015 Toimintalinjaus Lapsen maailma – lehden 4 /2005 eripainos. Iisalmi. IS- Print.

Lanning, H., Roiha, M. & Salminen, A. 1999. Matkaopas muutokseen. Miten kehität organisaatiota tehokkaasti ja hallitusti. Hämeenlinna. Karisto Oy.

Latvala, P. 2002 Onnistuneet perheet. Teoksessa Niemi, H-(toim.) Mitä on Al- vari perhetyö? Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 32. Helsinki. Nykypaino Oy, 120- 121.

Linnansaari, H. 2004. Toimintatutkimus – tutkimus muutoksen palvelussa. Te- oksessa (toim.) Kansanen, P. & Uusikylä, K. Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät.. PS Kustannus Opetus 2000. Juva. Ws Bookwell Oy, 117–118.

Myllärniemi, A. 6/2007 Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä- jäsenyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Heikki Waris-instituutti. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja 2007.[viitattu 2.12.2007]

<http://www.hel2.fi/waris/anninanHanke/PERHETYÖN%20TUTKIMUSRAPORTTI%20kesäk07.pdf>.

Määttä, P. 1999. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Gummerus kirjapaino Oy. Atena kustannus.

Möller, S. 2005.Suunnitelmallinen työskentely tekee lapsesta asiakkaan. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) 2005 Voimaa perhetyöhön. Keuruu .Otavan kirjapaino Oy, 61-62,.67- 68.

Niemi, H. 2002 (toim.) Mitä on Alvari-perhetyö? Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 32. Helsinki.. Nykypaino Oy.

Nätkin, R. 2003.Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki. Yliopistopaino,17, 34- 38.

Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Tampere. Tammer- Paino

Paavola, A., Rousu, S., Laiho, K. Lasten hyvinvointi kunnan yhteiseksi asiaksi. Lapsipolitiikan kuntakyselyn 1.4.2005 tuloksia. Suomen Kuntaliitto.[Viitattu 2.12.2007] www.sosiaaliportti.fi/File/c90ddb54-3a29-4153-a2d5-26d765725f1d/Lasten+hyvinvointi+kunnan+asiaksi.pdf

Pietilä, A-M, Eirola, R. & Vehviläinen - Julkunen, K. 2002. Työmenetelmiä terveyttä edistävässä asiakastyössä. Teoksessa Pietilä, A-M., Hakulinen, T., Hirvonen, E., Koponen, P., Salminen, E-M., Sirola, K.(toim.) Terveiden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. Juva. WS Bookwell Oy, 149- 151, 165.

Puroila, A-M. 2004 (toim.) Kehittyvä perhetyö Pohjois –Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu. Oulu. Oulun painatuskeskus.

Pyhäjoki, J. 2005. Dialogisuus auttamistyön verkostoissa. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy, 72.

Raunio, K. 2004 Olennainen sosiaalityössä. Tampere. Tammer-Paino.

Reijonen, M. (toim.) 2005 Voimaa perhetyöhön. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Ritala-Koskinen, A. 2003. (Uus)perhe lapsen silmin teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. Perhe murroksessa Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki. Yliopistopaino, 137.

Rostila, I. 2001 Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Jyväskylä. Kopijyvä Oy.

Rubin, H.J., & Rubin, I.S 2005 Qualitative interviewing. The art of hearing data. Second edition. United States of America . Sage Publication, Inc.

Ruponen, Nummenmaa & Koivuluhta. 2000. Ryhmäohjaus muutoksen mahdollisuuden maisemana. Teoksessa Onnismaa,J., Pasanen, H. & Spangar,T. (toim) Ohjaus ammattina ja tieteenalana. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaus-tutkimus.. Juva. WS Bookwell Oy, 164 - 165.

Schütz, A. 2007. Sosiaalisen maailman merkityksenkäs rakentuminen. Jyväskylä Gummerus Kirjapaino Oy Alkuteos Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt: Eine Einleitung in die verstehende Soziologie(1932) .

Seikkula, J. & Arnkil, T. E. 2005. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Tammi.

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Juva. Ws Bookwell Oy.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry Ammattieettinen lautakunta Helsinki 2005.

Lainsäädäntö, oikeuskäytäntö, säädöskäännökset ja sähköinen Suomen säädöskoelma[viitattu 2.12.2007] www.finlex.fi/.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E.,& Saari, S. 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja.. Rauma. Kirjayhtymä. Kirjapaino West Point Oy.

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki(8 417/2007) Soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Oppaita 65.Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy.

Uusimäki M. 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy, .35-37.

Veijola, A., Isola, A., Taanila, A., Sosiaalilääketieteellinen aikakausilehti 2006: 43 (186–197)

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva. WS Bookwell Oy.

Viitala, R. & Saloniemi, R. 2005. PERHE- hanke. Palvelujen kumppanuusohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 2005: 4. Helsinki Sosiaali- ja terveysministeriö.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

LIITELUETTELO

LIITE 1 KEHITTÄMISTYÖN TUTKIMUSLUPA

LIITE 2 HUOLEN VYÖHYKKEISTÖ

LIITE 3 MITÄ ON PERHETYÖ PROJEKTINTULOKSIA

LIITE 4 PERHETYÖNTEKIJÖIDEN HAASTTELUIDEN VASTAUKSET, pelkistetyt ilmaisut

LIITE 5 KOLMANNEN KIERROKSEN VASTAUKSET SISÄLLÖN ANALYYSIIN AVULLA KATEGORIOITU

LIITE 6 TÄYDENNYSKOULUTUS OHJELMA KANKAANPÄÄN OPISTOSSA

LITE 1

Huolen vyöhykkeistö

Huolen vyöhykkeitä on neljä ja ne jakaantuvat seitsemään huolen asteeseen. Huolen vyöhykkeistössä työntekijöiden lapsista ja nuorista kokema huoli nähdään jatkumona, jonka yhdessä päässä on ei huolta tilanne ja toisessa päässä suuren huolen tilanne.

Taulukko

mukaiillen

(<https://info.stakes.fi/verkostomenetelmat/FI/vyohykkeisto/index.htm>

viitattu

26.11.2007)

1. Ei huolta vyöhyke (1)	2 Pienen huolen vyöhyke (2-3)	3 Huolen harmaa vyöhyke (4-5)	4. Suuren huolen vyöhyke (6-7)
Työntekijä kokee, että lapsen asiat ovat hyvin. Lapsi kasvaa, kehittyy tai oppii normaalisti ja hänellä on hyvät kasvuolosuhteet.	Työntekijällä käy pieni huoli tai ihmettely mielessä, jopa toistuvasti. Hänellä on kuitenkin vahva luottamus omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Näissä tilanteissa huolen puheeksi ottaminen koetaan suhteellisen helpoksi, koska työntekijä pystyy tarjoamaan tukea. Useimmiten tuki myös menee tueksi ja tuottaa toivottua myönteistä kehitystä. Pienen huolen vyöhykkeellä on hyvät mahdollisuudet varhaiseen puuttumiseen.	Työntekijän huoli on tuntuvaa ja kasvaa edelleen. Omat auttamiskeinot on käytetty tai ne ovat vähissä. Usko omiin auttamismahdollisuuksiin on ehtymässä. Usein tällä alueella esiintyvää huolta on ilmennyt jo pitkään. Tilanteet ja asiakkuudet ovat kuormittavia, tilanteeseen liittyvien tahojen työnjako on usein epäselvä tai muiden tahojen mukanaolosta ei ole tietoa.	Työntekijä arvioi lapsen tai nuoren olevan vaarassa. Huoli on tuntuvaa ja omat keinot ovat lopussa. Vyöhykkeelle sijoittuvat huolet eivät anna työntekijöille enää mahdollisuutta empimiseen. Työntekijä ennakoi, että lapselle tai nuorelle käy todella huonosti, ellei tilanteeseen saada muutosta heti.

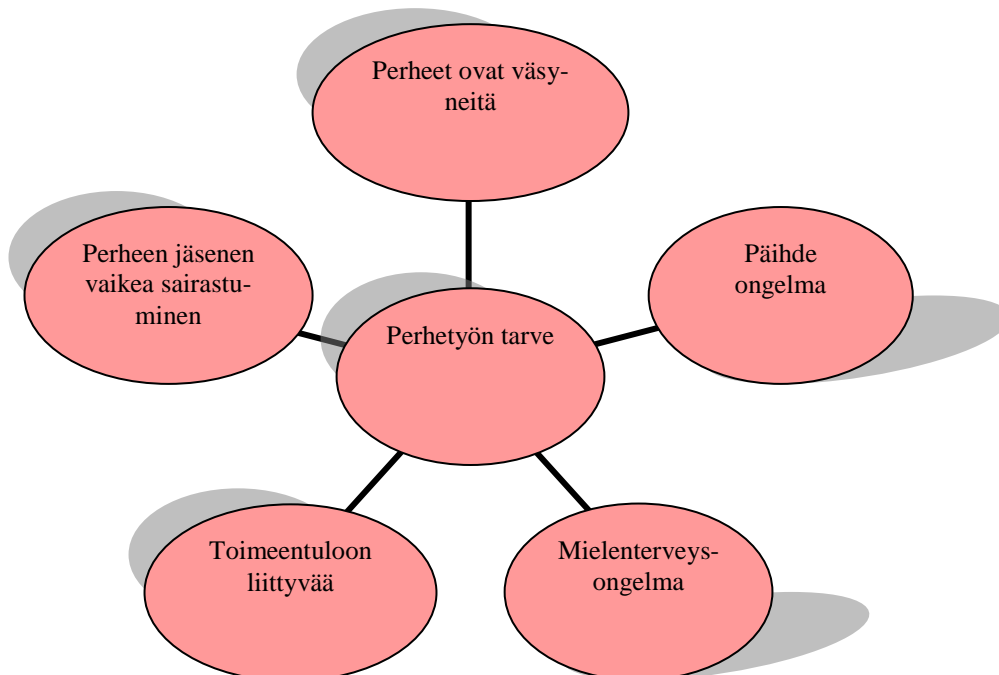
--	--	--	--

MITÄ ON PERHETYÖ PROJEKTIN TULOKSIA

I. Mitä on perhetyö?



II: Perhetyön tarve



PERHETYÖNTEKIJÖIDEN HAASTTELUIDEN VASTAUKSET, pelkistetyt ilmaiset

I kierros

Mitä tulee mieleen kun puhutaan perhetyön sisällön kehittämisestä?

kehittäminen palvelisi perheitä perhetyössä

ja voidaan saada tulosta aikaiseksi

jotta olisi hyötyä perheelle ja yhteiskunnalle

saada sellaisia välineitä joka selkiyttää meille miten perhetyötä tehdään, kannatta puhua siitä asiasta että olisi eri mielipiteitä

eri alan ihmisiltä että saisi sen.

se on sitä yhteistyötä

-ja sitä mitä niiden perheiden kanssa oikeesti tehtäisi.

vaikeata sanoa

sisältö on se jota aina mietitään

perheen kohtaaminen, mitä se oikeasti on se työ sitä pohtii itsekkin

sisältöä tulee aina miettiä mikä on perhetyön sisältö jokaisen perheen kohdalla

vaikeata

koskee perhettä

ja erikoistuttaisi ja pystyttäisi vastaamaan haasteisiin paremmin

pystyttäisi antamaan ihmisille enemmän

vaatii koulutusta

asiakas tulee mieleen ja miten se heitä palvelee

miten itse saadaan sisältöä työn tekemiseen

tulee mieleen oman työ kuvan kehittäminen ja sen mukaan sitten voi kehittää sitä edelleen.

nyt tekee työtä siten oikein mutta ei pysty kehittämään työtä

ja siihen tarvitsee ulkopuolista apua kuin koulutus tai kurssi josta voi ammentaa esim. yhden asian jota voi viedä eteenpäin.

Työn kehittämistä on myös se että on tehnyt jonkun asian töissä ja sitten on luennolla jossa sitä asiaa käsitellään ja huomaat tehneesi juuri noin ja huomaat että olet tehnyt oikein

II Kierros

Mitä moniammatillisuus merkitsee sinulle työntekijänä?

- en osaa siihen vastata
- paljon se merkitsee sitä on hirveen vaikea selittää voi että oikein kysymyksen heitit
- on tullut verkosto ja tietää kehen ottaa yhteyden ja saa sitä omaa tukea omalle työhön konsultti apua keneen voi turvata ettei ole yksin
- mitä merkitsee minulle vai millai mä teen sit muiden kansa tärkeä asia ja hyvä jos sitä pystyttäisi käyttämään vielä enemmän mitä nyt kääytetään

Millä osa-alueilla työssäsi koet tarvitsevasi lisäkoulutusta?

- varmaan kaikki nämä tämmöset
- paljon on oppimista dialogisesta keskustelusta eli mul on ittel semmonen on joku sellanen et mun täytyy saada äkkiä se ratkasu ja it mun hirvee vaikee muuttaamita mä oon keksinyt et mul on itteni kans mä koitan kehittää
- kaikki nämä on hyviä päihteet
- antaisi 6 arvosanan itselleen
- kirjaamistyöt siihen ei ole saanut mitään koulutusta
- vammaiset, tarvitsee oikeen mieltii
- kaikennäköiset oppimisvaikeudet miten opettaa heitä joilla on jotain adhd
- mielenterveysasiat ovat sellaisia asioita joita ei ymmärrä
- tulee ensimmäisenä mieleen

Mitä yhteiskunnallista hyötyä perhetyöllä on?

- saadaan pidettyä ettei laitospaikkoja tarvittais, saatais pidettyä lapset kotona

- säästetään yhteiskunnan rahoja
- on sillä ainakin rahallista hyötyä
- jos ajattelee että asia mikä kuvittelee joka periytyy perheissä jos se saataisi katkeamaan
- paljon hyötyä ennaltaehkäisevässä merkityksessä jos ajoissa pystytään puuttumaan perhetyöllä perheen ongelmiin niin varmaan pystytään tulevaisuuten auttamaan paremmin, huostaanotot vähenisivät ja pystyttäisi ajoissa auttamaan.
- **Mitä välineitä kaipaavat työnteolle?**
- varmaan työnohjausta selkeä työnkuva
- on käynyt läpi roolikarttoja ja tällönsiä muita mutta eivät ole käyttäneet ja ne ei ole tullut sillai tutuksi
- tukea enemmän onko sos.toimessa niin kiire ettei pysty olemaan niin paljon heidän kanssa että olisi vaan yksi sos.tt meidän kanssa
- työtä enemmän muiden tahojen kanssa, koulun ja neuvolan kanssa

III Kierros

Miten voisit hyödyntää verkostoa paremmin nykyisessä työssäsi?

olemalla itse aktiivinen pitämällä verkostoa yllä, kokojana siinä neuvolan kanssa voisi tehdä enemmän yhteistyötä ja koulun kanssa on tehty yhteistyötä enne mutta on jäänyt nyt sosiaalitoimessa sos.ttt kanssa paljonkin paremmin ja voisi olla säännölliset palaverit neuvolan, perhepäivähoitajien kanssa, psykologien kanssa, koulun opettajien kanssa koko juttu on mennyt takapakkiin ja oltu enemmän omissa oloissa ja jos ottaisi enemmän itse yhteyttä ja itse lähtee

Kuinka paljon mielestäsi tarvitset ohjausta työssäsi ja minkälaista?

akuutteja asioihin päivän mittaan ja siihen hetkeen saisi vastauksen päivän aikana sinä hetkenä joka on mahdotonta selkeyttä mikä on se tärkein asia perheessä puuttua josta aina täytyy muistutella tietokone jutut on vähän outoo lähityötä ajatellen jos joku asia lähtee hankalaksi ja se pitää selvittää

sos.ttt kanssa on hyvä jutella jos on epävarma jostakin asiasta saa taustatukea sos.ttt osaa katsoa asiaa vähän kauempaa sen asian joskus saattaa itsellä mennä silmät suljettuna ja menee liian läheltä

Mitkä asiat mielestäsi tulisi näkyä kirjaamisessa?

ne mitä tavoitteissa on ja niitä pitäisi lukea useammin kaivattu selkeyttä tavoitteita joita on laitettu perheen kohdalle lyhyt kirjaaminen tällä hetkellä onko se tarpeeksi en tiedä en tiedä

Minkälaista koulutusta katsot tarvitsevasi mielenterveys ja päihteet sekä lapsen erityistarpeisiin

- mielenterveys että osaa nähdä sen koska tilanne muuttuu huonompaan suuntaan

- muutokset miten ne heilahtelee ja voitaisi niihin puuttua ja ohjata eteenpäin
- itse ei osaa muuta kuin huomaa ne muutokset
- miettii miten koulutus auttaa päihteisiin ja lasten erityistarpeisiin ja huomata ne ja tietää auttaja tahot
- päihteistä en tiedä
- mielenterveys ja lasten erityistarpeista tulisi olla joka muistutus ja päihteistä jos niitä on perheissä vois silloin ol joku muistutus .
- olen juuri hakemassa koulutuksessa, lasten ja nuorten erityisohjaukseen tutkintotodistukseen liittyvää
- päihteet on muuttuneet ja ei siinä pysy perässä
- mielenterveys ja mitä ne tuo tullessaan ja miten ne vaikuttaa lapsiin
- lasten mielenterveys ongelmat.
- Monta kertaa kun aikuisella on mielenterveys ongelma pyöritään sen aikuisen kanssa ja siellä on onkin 3-4 lasta ja ne käy hyvin koulua ja vähän ilman huomiotta. Ja jos sieltä tulee jotain sitten vasta tehdään jotakin ja päihteet on sama asia niin kauan kun en on näkymättömät ei niitä huomata.
- Sekakäyttö ja huumeet ja lääkkeiden väärinkäyttö
- **Miten vielä kuin taloudellisesti näet perhetyön auttavan yhteiskuntaa?**
- katkeaa tämä kierre joka tulee perheen mukana lapsille
- tulevaisuudessa jos se rikkoisi jotain mitä siellä on ja ettei se jatkuisi
- perheen lapset oppisi sen normaalin elämän ja aamulla herätään syömään ja mennään kouluun ja tehdään koulutehtävät
- he pystyisivät omista perheissään pärjäämään
- auttaa se ihan hirveästi
- lapsia ja jos saa auttaa, että lapsi tulee syliin ja nauttii siitä joka kantaa lasta pitkään
- mielenterveys
- jos koululainen ei tiedä mitä on aamupesut ja pystytään auttamaan siinä
- käyttäytymällä mikä on oikein ja mikä on väärin
- koulun käynti ja miten he arvostaa koulunkäyntiä
- sosiaalisesti
- tulee rohkeus ottaa yhteys muihin

KOLMANNEN KIERROKSEN VASTAUKSET SISÄLLÖN ANALYYSIIN AVULLA
KATEGORIOITU

HAASTATTELUN KOLMAS KIERROS

Kolmannen kierroksen kysymykset:

Miten voisit hyödyntää verkostoa paremmin nykyisessä työssäsi?

Kuinka paljon mielestäsi tarvitset ohjausta työssäsi ja minkälaista?

Mitkä asiat mielestäsi tulisi näkyä kirjaamisessa?

Minkälaista koulutusta katsot tarvitsevasi mielenterveys ja päihteet sekä lapsen erityistarpeisiin ?

Miten muutoin kuin taloudellisesti näet perhetyön auttavan yhteiskuntaa?

TÄYDENNYSKOULUTUS

MONIAMMATILLISESTI LASTEN JA NUORTEN ERITYISTARPEITA TUKEMAAN (20 ov)

Erityisohjausta moniammatillisen työryhmän jäsenenä joustavasti, ammattitaitoisesti ja luovasti

Moniammatillisesti lasten ja nuorten erityistarpeita tukemaan -koulutus on tarkoitettu koulujen ja päivähoidon opettajille, koulukuraattoreille, terveydenhoitajille, lasten, nuorten ja heidän perheidensä parissa työskenteleville poliiseille, sosiaalityöntekijöille, lastensuojelutyössä toimiville sekä kaikille lasten ja nuorten moniammatillisissa työryhmissä työskenteleville ammattilaisille.

Opinnot alkavat syksyllä 2007 ja ne on mahdollisuus suorittaa työn ohella monimuoto-opiskeluna. Lähijaksot järjestetään perjantaisin ja lauantaisin. Opinnot kestävät yhden lukuvuoden. Opintojen kokonaishinta 240 € / lukukausi. Hakuaika 16.4-1.6.2007.

Koulutuksen tavoitteena on syventää ja päivittää erilaisissa toimintaympäristöissä tarvittavaa erityispedagogista osaamista sekä kehittää omaa työtä moniammatillisessa opiskeluryhmässä eri alojen asiantuntijoiden tukemana. Opinnot syventävät erilaisten ammattikäytäntöjen ja lähestymistapojen hyödyntämistä verkostoituneessa työssä lasten, nuorten ja heidän perheidensä tukemisessa ja ohjauksessa. Opinnot syventävät ja laajentavat erilaisten nykypäivän toimintamenetelmien ja -mallien käyttöä omassa työssä. Opinnot sisältävät oman työn kehittämiseen liittyviä kokonaisuuksia.

Sisältö:

- Erityispedagoginen osaaminen 7 ov (170 €)
- Monikulttuurinen työ 5 ov (120 €)
- Perhetyö 8 ov (190 €)

Koulutusta voidaan toteuttaa myös työpaikka-/kuntakohtaisesti tarpeiden mukaan teemoitettuna.

Henkilökohtaisen osaamisen kehittämiseksi opiskeluohjelmaan voi sisällyttää avoimen yliopiston (JY) perus- ja/tai aineopintoja tai osia niistä sekä muita Kankaanpään opistossa suoritettavia opintoja.